

Elina Jussila
Tuulia Näkki

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Sosionomi (AMK), diakoniatyö
Opinnäytetyö, 2022

KATSAUS PERHEKUNTOUTUKSEEN

Esittelykansio Eemelin perhetukiyksikön asiakasperheille

TIIVISTELMÄ

Elina Jussila ja Tuulia Näkki

Katsaus perhekuntoutukseen. Esittelykansio Eemelin perhetukiyksikön asiakasperheille

37 Sivua, 3 liitettä

Kevät, 2022

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK)

Sosionomi (AMK), diakoniatyö

Kehittämispainotteinen opinnäytetyö oli yhteistyöhanke Harjavallassa sijaitsevan Eemelin perhetukiyksikön kanssa. Tilaajana oli Eemelin perhetukiyksikön johtaja. Aihe oli työelämälähtöinen ja yksikön tarpeeseen vastannut kehittämishanke. Eemelin perhetukiyksikkö toimii perhekuntoutusyksikkönä lastensuojelun avohuollon kentällä.

Opinnäytetyö koostuu kahdesta osasta: raportista eli teoriaosuudesta sekä esittelykansiosta Eemelin perhetukiyksikön asiakasperheille. Kehittämishankkeen tarkoituksena oli tuottaa kuntoutukseen tuleville uusille asiakasperheille esittelykansio. Kehittämistyön tavoitteena oli selkeyttää asiakkaille yksikön toimintaa, tukea koko kuntoutusprosessia, taata tasapuolinen tiedonsaanti ja helpottaa työntekijöiden työtä. Esittelykansio toteutettiin kehittämishankkeena, johon osallistui kirjoittajien lisäksi Eemelin perhetukiyksikön työntekijöitä ja asiakasperheitä. Esittelykansiota varten kerättiin asiantuntijatietaa työyhteisöltä kehittämispäivässä Learning café -menetelmän avulla. Asiakasperheitä haastateltiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Aineistoa analysoitiin teemoittelun avulla.

Opinnäytetyön tarkoitus oli kehittämispäivän ja haastattelujen avulla selvittää keskeiset esittelykansioon tarvittavat sisällöt. Opinnäytetyön tavoitteena oli oppia perhekuntoutuksesta ja sen prosessista, hyödyntää kehittämispäivän ja haastattelujen antia sekä opittuja asioita perhekuntoutuksesta, laadukkaasti esittelykansioon kokoamisessa. Kehittämistyön pohjana toimi tietoperusta, jossa käsiteltiin perheen merkitystä yhteiskunnassamme, perhekuntoutusta ja sen prosessia sekä lain näkökulmaa asiaan. Perehtyminen Eemelin perhetukiyksikön toimintaympäristöön, toiminta-ajatukseen ja toimintatapoihin oli myös olennainen osa tietoperustaa.

Pohdimme diakonista perhetyötä erityisesti spirituaalisen syvyyden näkökulmasta. Sen kautta diakonia voi kulkea läpi sosiaalialan ammattilaisen työskentelyyn, vaikkei työ olisikaan hengellisessä kontekstissa.

Kehittämistyön tuotos vastasi tilaajan toiveeseen sekä sisällöllisesti että käytettävyydeltään.

Asiasanat: perhekuntoutus, lastensuojelu, perhetyö, diakoninen perhetyö

ABSTRACT

Jussila, Elina and Näkki, Tuulia

Review of family rehabilitation. An introduction folder for the Eemeli Family Rehabilitation Unit

37 p., and 3 appendices

Spring 2022

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree in Social Services, Diaconal Work

Bachelor of Social Services

This development-oriented thesis was a collaborative project with the Eemeli Family Rehabilitation Unit in Harjavalta. The project was commissioned by the head of the Eemeli Family Rehabilitation Unit. The project was a development project oriented towards working life and motivated by the need of the unit. The Eemeli Family Rehabilitation Unit is operating in the field of child welfare as an outpatient service.

The thesis consists of two parts: the report, that is, theory section and the introduction folder for the client families of the Eemeli Family Rehabilitation Unit. The aim of the development project was to produce an introduction folder for new client families coming to rehabilitation. The goal of the development project was to clarify for client families what's the function of the Unit, to support them throughout the entire rehabilitation process, to ensure evenhanded information and to relieve the working of the employees. The creation of the introduction folder was carried out as a development project involving employees and customer families of the Eemeli Family Rehabilitation Unit, in addition to the authors. Expert information for the introduction folder was collected from the working community during a development day using the Learning café method. Client families were interviewed through a semi-structured themed interview. The data was analysed through thematic analysis.

The aim of this bachelor's thesis was through development day and interviews to clarify the main contents of introduction folder. The goal of the thesis was to learn more about family rehabilitation and its process, make use of the findings of the development day and interviews together with learned things about family rehabilitation, to compile a good quality introduction folder. The foundation for the development work was a knowledge base that addressed the importance of family in our society, family rehabilitation and its process and legal perspective on the issue. Familiarity with the environment, work and policies of the Eemeli Family Rehabilitation Unit was also an integral part of the knowledge base.

Diaconal family work is also discussed especially from the perspective of spiritual depth. Through this perspective, diaconia can be present in all the work of a social care service professional even if the work is not carried out in an explicitly spiritual context.

The final development-oriented product is in line with the commissioner's original wishes contentwise as well as in practice.

Keywords: family rehabilitation, child protection, family work, diaconal family work

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE.....	5
3 PERHE JA PERHEKUNTOUTUS	7
3.1 Perhe ja yhteiskunta.....	7
3.2 Perhekuntoutuksen tavoitteet ja työskentely	8
3.3 Perhekuntoutuksen hyödyt.....	9
3.4 Perhekuntoutus lastensuojelun avohuollon tukitoimena.....	10
4 DIAKONIA JA DIAKONINEN TYÖOTE PERHEKUNTOUTUKSESSA	13
5 EEMELIN PERHETUKIYKSIKKÖ	16
5.1 Toimintaympäristö.....	16
5.2 Toiminta-ajatus	16
5.3 Toimintatavat	17
6 ESITTELYKANSION TOTEUTUS.....	20
6.1 Käytetyt tiedonkeruumenetelmät.....	20
6.2 Toiminnallisen osuuden suunnittelu	21
6.3 Toiminnallisen osuuden toteutus.....	23
6.3.1 Kehittämispäivä.....	23
6.3.2 Asiakashaastattelut.....	25
6.4 Esittelykansion kokoaminen.....	30
7 POHDINTA	34
LÄHTEET.....	38
LIITE 1. Kehittämispäivän ohjelma.....	41
LIITE 2. Teemahaastattelurunko.....	42
LIITE 3. Haastatteluaineiston teemoittelu	43

1 JOHDANTO

Lastensuojelulaitos Eemelin perhetukiyksikkö on Harjavallassa sijaitseva yksityinen perhekuntoutusta tuottava, Familiar Oy:n alainen yksikkö. Perhetukiyksikön asiakkaat koostuvat lastensuojelun avohuollon asiakkaista, joiden elämässä on arjen hallinnan tai vanhemmuuden haasteita. Pääasiallisesti yksikköön sijoitetaan asiakkaita Satakunnan ja Varsinais-Suomen alueelta. Perhetukiyksikön toimintakulttuuri on vahvasti asiakaslähtöinen. (Mira Norräng, Eemelin perhetukiyksikön johtaja, henkilökohtainen tiedonanto 16.4.2021.)

Tarve perhekuntoutuksen esittelykansiolle on ollut Eemelin perhetukiyksikössä useamman vuoden ajan. Työyhteisössä oli toive helppolukuisesta ja asiakkaiden tarpeisiin vastaavasta esittelykansiosta. Toiveena oli myös asiakaslähtöisyyden tukeminen ja lisääminen. Asiakas on oman elämänsä ja kuntoutumisen asiantuntija ja tietoa lisäämällä on mahdollista auttaa kuntoutujaa vaikuttamaan itse omaan kuntoutumiseensa ja elämäänsä.

Asuntoihin sijoitettavien esittelykansioiden tarkoituksena on toimia tiedonvälittäjänä perheille sekä kuntoutusjakson alussa että koko jakson ajan. Ensimmäiset perhekuntoutuspäivät ovat jännittäviä ja asiakkaille tulee elämänmuutoksen lisäksi myös suuri määrä tietoa ja käytännön asioita. Uusien asioiden omaksuminen kerralla ja ohjaajien kertomana ei välttämättä ole helppo tapa omaksua tietoa. Asunnossa olevaan esittelykansioon voi perehtyä rauhassa omalla ajalla ja tarkistaa mietityttäviä asioita ja termejä. Tavoitteena on helpottaa perheiden kuntoutumisen alkuvaihetta ja nopeuttaa asiakasta tukevaa ja asiakaslähtöistä yhteistyötä.

Esittelykansioon sisällön koostamme Eemelin perhetukiyksikön perhekuntoutuksen perheohjaajilta ja johtajalta saatujen ideoiden sekä kehittämispäivän tuloksien pohjalta. Lisäksi tulemme haastattelemaan perhekuntoutuksessa parhailaan olevia perheitä saadaksemme asiakkaiden näkökulman vastaamaan kansioon sisältöä.

2 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Ammattikorkeakoulussa opiskelijat voivat vaihtoehtoisesti tehdä kehittämistyön tutkimuksellisen opinnäytetyön sijaan. Kehittämistyön tuotos voi olla esimerkiksi opas, tapahtuma tai jokin muu työelämälähtöinen produkti. Tämän lisäksi opiskelija laatii kehittämistyöstä raportin. Tavoitteena on saada näkyväksi opiskelijan kyky yhdistellä teoretietoa ja käytännön osaamista sekä reflektoida tätä raporttiosuudessa. Opinnäytetyön avulla opiskelijan on mahdollista sekä kehittää itseään ammatillisesti että oman alansa ammattikulttuuria. (Vilkka & Airaksinen 2004, s. 41–42.)

Kehittämistyön tuotoksen tavoitteena on selkeyttää toimintaa. Siksi se tehdään aina jollekin kohderyhmälle tai jollekin toimijataholle käytettäväksi (Vilkka & Airaksinen 2004, s. 38). Opinnäytetyön kehittämisen tuotos tulee olemaan Eemelin perhetukiyksikön esittelykansio kuntoutukseen tuleville uusille asiakasperheille. Kehittämistyön tarkoitus on kehittää uusille asiakasperheille kattava ja helposti päivitettävä esittelykansio yksikön tiloista, toiminnasta ja lähialueen palveluista. Kehittämistyön tavoitteena on selkeyttää asiakkaille yksikön toimintaa, tukea koko kuntoutusprosessia, taata tasapuolinen tiedonsaanti ja helpottaa työntekijöiden työtä. Opinnäytetyön tarkoitus on kehittämispäivän ja haastattelujen avulla selvittää keskeiset esittelykansioon tarvittavat sisällöt. Opinnäytetyön tavoitteena on oppia perhekuntoutuksesta ja sen prosessista, hyödyntää kehittämispäivän ja haastattelujen antia sekä opittuja asioita perhekuntoutuksesta laadukkaana esittelykansioon kokoamisessa.

Esittelykansio tukee asiakasperheitä koko kuntoutusprosessin ajan. Kuntoutuksen alussa, jolloin kaikki on uutta ja tietotulva valtava, on asioita helpompi sisäistää, kun niihin saa tutustua useampaan otteeseen itselle sopivana ajankohtana. Perusteellinen tietopaketti kuntoutusjaksosta helpottaa asettumista ja sitoutumista kuntoutusjaksolle. Kuntoutuksessa käytettävät termit ja menetelmät tulevat asiakkaille tutuiksi. Itseä ja omaa arkea koskevan tiedon saaminen ajantasaisesti lisää myös tunnetta yhteisöön kuulumisesta. Esittelykansiot sijoitetaan jokaiseen perhehuoneistoon, jolloin se on aina tarvittaessa asiakkaiden saatavilla.

Opinnäytetyön tuotokselta odotetaan asiasisällön sopivuutta kohderyhmälle, informatiivisuutta, houkuttelevuutta, selkeyttä ja johdonmukaisuutta. Tuotoksen tekemisessä on huomioitava, että tuotos puhuttelee kohde- ja käyttäjäryhmää. Esittelykansion persoonallinen ulkomuoto ja yksilöllinen sisältö vaikuttavat kansion lähestyttävyyteen. (Vilka & Airaksinen 2004, s. 53.)

Kehittämishankkeen kohderyhmänä ovat ensisijaisesti Eemelin perhetukiyksikön asiakasperheet sekä toissijaisesti perheohjaajat, sosiaalityöntekijät, sijaiset ja opiskelijat. Perhetukiyksikössä toimivien sijaisten ja opiskelijoiden hyvä tietopohja työyksiköstä luo edellytykset onnistuneelle työjaksolle. Esittelykansio voi toimia siis myös osana perehdytystä.

3 PERHE JA PERHEKUNTOUTUS

3.1 Perhe ja yhteiskunta

Perhe on käsitteenä vanha ja sillä on tärkeä rooli yhteiskunnassamme lähes kaikille. Perheen määrittely vaihtelee eri kulttuureissa ja se on muuttanut muotoaan myös vuosien saatossa samankin kulttuurin sisällä. (Roininen 2021, s. 7.) Voidaan siis sanoa, että perherakennetta on mahdotonta määrittellä tarkasti, vaan se on jatkuvasti muuttuva ja tarkoittaa eri ihmisille erilaista kokonaisuutta, jopa perheiden sisällä eri yksilöiden näkökulmasta. Vuosien saatossa perheille ominaista on ollut, että huolehditaan suvun jatkamisesta saamalla lapsia ja kasvattamalla heitä sekä huolehtimalla perheenjäsenistä niin fyysisesti kuin henkisesti, hoitamalla vanhuksia ja huolehtimalla arjen sujumisesta. (Hytönen, 2017, s. 126.)

Monipuolistuneet perheet ovat muuttaneet perhekäsitystä. Perheeksi ei lasketa pelkästään lapsiperheitä, vaan yhä enemmän ihmisiä asuu ja elää lapsettomassa parisuhteessa. (Keurulainen, 2014, s. 38.) Tilastokeskus määrittelee vuosittain ajan tasalla olevan käsityksen perheestä. Tilastokeskuksen mukaan perheeseen katsotaan kuuluvaksi avo- tai avioliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröityneet henkilöt lapsineen tai ilman, jos heillä ei ole lapsia tai toinen vanhemmista lapsineen. Lapsiperheiksi lasketaan, jos perheessä asuu yksi alle 18-vuotias. Perheeseen ei katsota kuuluvan yhdessä asuvat sisarukset tai serkut ja ylipäättänsä perheeseen katsotaan kuuluvaksi korkeintaan kaksi sukupolvea aloittaen nuorimmasta sukupolvea. (Tilastokeskus, i.a.)

Monissa kulttuureissa perheen määrittely on laajempi kuin länsimainen ydinperhe, johon kuuluvat äiti, isä ja lapset. Länsimainen käsitys perheestä on kuitenkin viime vuosina monimuotoistunut, vaikka edelleen ydinperhe nähdään usein parhaimpana vaihtoehtona. Tosiasia kuitenkin on, että Suomessa joka kolmas perhe on jollain lailla ydinperhettä monimuotoisempi. Useat kokevat kuuluvansa myös kahteen eri perheeseen, jotka ovat lapsuuden perhe ja aikuisiällä itse perustettu perhe. (Roininen 2021, s. 8.)

Lapsen ja perheen välinen side voidaan ajatella olevan biologinen, juridinen, sosiaalinen ja psykologinen. Biologinen vanhemmuus lapseen katsotaan olevan synnyttäneellä äidillä ja siittäneellä isällä, mutta nykyajan hedelmöityshoidot saattavat muuttaa tätä asetelmaa. Juridisessa vanhemmuudessa lapsen vanhemmat on lain mukaan määritelty tai heiksi voidaan oikeudessa määrätä tietyt henkilöt. Sosiaalisiksi vanhemmiksi luetaan ne, jotka huolehtivat lapsen arjen toiminnoista, kuten ruokailuista, vaatetuksesta ja kasvatuksesta. Psykologinen vanhemmuus on tunteisiin perustuva, jossa lapsi itse määrittelee, ketkä kokee vanhemmikseen. (Järvinen ym., 2012, s. 31.)

Perheen toimivuudella on paljon suurempi merkitys ihmisen hyvinvointiin kuin sillä keitä perheeseen kuuluu (Roininen 2021, s. 7). Yhteiskunnassa odotetaan, että kaikenlaisia perheitä tuetaan avun tarpeen hetkellä. Vuonna 2019 eduskunnassa on perustettu ryhmä, joka tuo esille erilaisten perheiden näkökulmaa, jolloin heidän tarpeensa pystytään ottamaan osaksi päätöksentekoa. Myös ammatilaisia kehoitetaan kohtaamaan erilaisia perheitä ennakkoluulottomasti oletta-matta mitään. Tärkeintä ei siis ole laaja tietämys perheiden moninaisuudesta, vaan perustiedot ja kohtaamisen taito kantavat jo pitkälle. (Roininen 2021, s. 10.) Huomion arvoista on myös se, että vaikka perheet eroavatkin nykypäivänä paljonkin toisistaan, niissä on myös valtavasti yhteisiä piirteitä, kuten esimerkiksi tunne yhteenkuuluvuudesta ja rakkaudesta (Roininen 2021, s. 21–22).

3.2 Perhekuntoutuksen tavoitteet ja työskentely

Lastensuojelullinen perhekuntoutus on melko uusi toimintamuoto. Kuntoutuksen keskiössä on aina lapsi - lapsen turvallisuus, lapsen näkökulmasta toimiminen ja lapsen arvostaminen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemassa Lastensuojelun käsikirjassa kerrotaan perhekuntoutuksen tavoitteena olevan "lasten kasvuolosuhteiden turvaaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja perheen omien voimavarojen vahvistaminen, perheenjäsenten välisen vuorovaikutuksen tukeminen erilaisin toiminnallisoin menetelmin, arjen taitojen harjoittelu ja säännöllisen päivärytmin vakiinnuttaminen" (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, i.a.).

Lastensuojelullista perhekuntoutusta voidaan järjestää perheelle kotiin tuotavana tai laitospäristössä toteutettavana ympärivuorokautisena tukena. Perhekuntoutuksessa huomioidaan koko perhe, vaikka lapsen oirehtiminen olisi lähtösyys kuntoutukselle. Perhettä kuntoutetaan kokonaisuutena jokainen perheenjäsenen huomioiden, vaikka kaikki perheenjäsenet eivät osallistuisikaan kuntoutusjaksolle (Törrönen & Pärnä 2010, s. 238–240). Perhekuntoutuksessa työskennellään intensiivisesti, pitkäjänteisesti ja tavoitteellisesti. Tätä kautta lapsen hyvinvointia saadaan lisättyä ja perheen ongelmia ratkottua. Vanhemmuuden ja perheen toimintakyvyn vahvistamisella turvataan lapsen kasvuolosuhteet. (Miller & Törrönen 2010, s. 70–71.) Kuntoutuksen tavoitteiden kartoituksen jälkeen on perhekuntoutuksen käytössä monia keinoja, joilla tavoitteisiin voidaan yltää. Tällaisia toimintamuotoja ovat perheen arjen strukturoiminen ja toimintojen suunnitelmallisuus, perheen työskentelyt, toiminnan havainnointi sekä dokumentoiminen (Laine ym. 2010, s. 154).

3.3 Perhekuntoutuksen hyödyt

Perhekuntoutus on intensiivistä ja ympärivuorokautinen tuki mahdollistaa perheelle perhekuntoutuksesta saaman maksimaalisen hyödyn. Vasta perhekuntoutuksessa saatetaan pystyä arvioimaan perheen todellinen tilanne, koska intensiivisyydessään perhekuntoutus antaa tarpeeksi luotettavaa tietoa koko perheen tuen tarpeista. (Laurikainen, 2014, s. 31.) Tärkeää on avoimesti kertoa arvioinnin olevan yksi kuntoutuksen tavoitteista (Hurtig, 2010, s. 244).

Perhekuntoutuksella pystytään vahvistamaan myös perheen dynamiikkaa, jolloin perhesuhteet vahvistuvat. Perhekuntoutus mahdollistaa osittain arjesta irtautumisen, jolloin arjen kiireitä on vähemmän ja usein aikaa vietetään enemmän yhdessä. Tällöin yhteenkuuluvuuden tunne voi lisääntyä, joka voi vähentää perheen ristiriitoja aiheuttavia jännitteitä. (Laurikainen, 2014, s. 34.) Tauko arjesta voi antaa voimia asioiden tarkasteluun ja perhesuhteiden parantamiseen (Hurtig, 2010, s. 246).

Vanhemmuuden vahvistuminen ja arjen jäsentyminen ovat myös perhekuntoutuksesta saavutettuja hyötyjä perheille. Vanhemmuuden vahvistuminen näkyy esimerkiksi positiivisen kannustuksen lisääntyessä ja kasvatustavan muuttuessa, vahvistuu myös vanhemman auktoriteetti. Perhekuntoutuksen hyötynä nähdään myös vanhemman voinnin kasvaminen ja arjen hallinnan, kuten unirytmien, ruokailujen ja koulunkäynnin, säännöllisyyden vahvistuminen. (Laurikainen, 2014, s. 35c36 & 38.)

Perhekuntoutus tukee myös perheitä kuntoutuksen muutosprosessissa helpottamalla heitä ymmärtämään tuen tarpeensa, jolloin avun vastaanottaminen helpottuu. Vanhemman ymmärrys perheen tilanteesta kasvaa, jolloin myös motivaatio työskentelyä kohtaan paranee ja omia haasteita on mahdollista työstää. Tämä käynnistää muutosprosessin, joka luo pohjan työskentelylle ja perheen kuntoutumiselle.

Avun tarpeen tunnistamisessa ja vastaanottamisessa ammattilaisella on tärkeä rooli, koska luottamuksellisen työskentelysuhteen luominen on edellytys avun vastaanottamiselle ja muutokselle. (Laurikainen, 2014, s. 39–40.) Asiakkaan ja ammattilaisen välillä ei ole automaattisesti alussa luottamuksellista suhdetta, vaan se syntyy ammattilaisen työskentelyn tuloksena muun muassa asiakasta arvostavalla kohtaamisella (Laitinen & Kemppainen 2010, s. 170–171).

3.4 Perhekuntoutus lastensuojelun avohuollon tukitoimena

Perhekuntoutus kuuluu lastensuojelulain 36 §:n mukaisiin muihin lasta ja perhettä tukeviin palveluihin ja avohuollon tukitoimiin. Ennen avohuollon tukitoimiin ryhtymistä pitää selvittää onko tukitoimille tarvetta ja mitkä tukitoimet soveltuvat perheelle parhaiten. Sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja laatii yhdessä lapsen ja hänen läheistensä kanssa palvelutarpeen arvioinnin. Jos arvioinnin pohjalta havaitaan lapsen kasvuolosuhteiden vaarantuneen tai lapsen oman käytöksen vaarantavan lapsen kasvua ja kehitystä, alkaa asiakkuus lastensuojelussa. Toimiin voidaan ryhtyä jo aikaisemminkin, jos lapsen kehityksen tai terveyden turvaamisella on välitön kiire. Lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta on ilmoitettava lapselle

ja huoltajalle sekä tehtävä merkintä lapsen lastensuojelun asiakirjoihin. (L 417/2007 27 §.)

Lastensuojelu käsitteenä voidaan mieltää monella eri tavalla. Siihen voidaan liittää salaperäisyyttä, uhkaa ja arvaamattomuutta, vaikka suojelun tarkoituksena on tarjota apua. Lastensuojelu sitoutuu turvaamaan lasten ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa sekä tarjoamaan tukea lapsille ja koko perheelle. Lapsella on oikeus erityiseen suojeluun. Tästä tulee huolehtia lapsen kaikissa kasvuympäristöissä sekä huomioida yhteiskunnan toiminnoissa ja päätöksenteossa. Lastensuojelu on juriidisesti säänneltyä. (Hurtig, 2010, s. 237–238.)

Lastensuojelun tehtävät on mainittu selkeästi lastensuojelulaissa. Lain mukaan lapsen huoltajia ja muita lapsen kasvatuksesta ja hoidosta vastaavia henkilöitä on tuettava kasvatustehtävässään ehkäisemällä lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumalla havaittuihin ongelmiin mahdollisimman varhain. Lastensuojelulaissa kehoitetaan arvioimaan, mitkä toimenpiteet ja menetelmät turvaavat lapsen:

1) tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, 2) mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon, 3) taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen, 4) turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden, 5) itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen, 6) mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan sekä 7) kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen. Lastensuojelussa on toimittava mahdollisimman hienovaraisesti ja käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, jollei lapsen etu muuta vaadi. (L 417/2007 4 §.)

Avohuollon toimilla pyritään tukemaan ja turvaamaan lapsen kehitys sekä tukemaan ja edistämään lapsen vanhempien, huoltajien ja kasvatuksesta sekä hoidosta huolehtivien henkilöiden kasvatustyötä erilaisin keinoin. Avohuollon tukitoimet pyritään järjestämään aina mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä kaikkien osapuolten kesken. (Lastensuojelulaki 2007/34 §.) Lastensuojelun avohuollon tukitoimena tulee perheelle tarvittaessa tehdä tuen tarpeisiin perustuva asiakas suunnitelma, jossa avohuollon tukitoimiksi voidaan katsoa kuuluvan esimerkiksi perhekuntoutusjaksolle osallistuminen, tehostettu perhetyö tehtäväksi perheen

kotiin, lapsen ja perheen haastavien tilanteiden selvittäminen, lapsen talouden tukeminen tai tukeminen muissa merkittävässä asioissa, kuten esimerkiksi koulunkäynnissä ja harrastuksissa. (Lastensuojelulaki 2007/36 §.)

Perhekuntoutuksen toteutuksen kannalta keskeisiä lainkohtia on määritetty lastensuojelulaissa. Lastensuojelulain 1 §, 2 § ja 4 § painottavat lapsen oikeutta turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulaki painottaa lastensuojelun vastuuta vanhempien kasvatusta ja huolenpitotehtävän tukemisessa. Lastensuojelulain 11. §:ssä edellytetään kuntaa järjestämään sisällöltään ja laajuudeltaan kunnassa esiintyvän tarpeen mukaisesti mitoitettua ehkäisevää perhetyötä sekä lapsi- ja perhekohtaista suojelua. "Lastensuojelun kustannuksista vastaa lapsen kotikunta, ellei muualla laissa toisin säädetä" (L 417/2007 16a §). Lapsella on perhekuntoutukseen tullessaan lastensuojelulain mukainen asiakassuunnitelma (L 417/2007 30 §). Lastensuojelulaissa määritellään, että "avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatustaitoja ja -mahdollisuuksia" (L 417/2007 34. §).

Perhekuntoutusta käytetään tilanteissa, joissa nähdään lapsen kehityksen ja terveydentilan vaarantumisen olevan todennäköistä ilman vahvaa puuttumista tilanteeseen. Lain mukaan mikään ei estä käyttämästä perhekuntoutusta varhaisemmassakin vaiheessa, ennen tilanteen kriisiytymistä (Araneva, 2016 s. 263). Jos näillä tukitoimilla ei saada haluttuja muutoksia aikaiseksi ja sijoitus katsotaan tarpeelliseksi lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi, kuntouttamiseksi tai huolenpidon järjestäminen katsotaan hetkellisesti olevan tarpeen, voidaan lapsi sijoittaa joko yksin tai vanhemman, huoltajan tai hänestä vastuussa olevan kanssa avohuollon tukitoimena. Avohuollon sijoitukseen tarvitaan huoltajan ja 12 vuotta tai sitä vanhemman lapsen suostumus. (Lastensuojelulaki 2007/37 §.) Lastensuojelun avohuollon tukitoimia voidaan järjestää myös kiireellisissä tilanteissa, jos on lastensuojelulain pykälän 40 mukaan todettu lapsen niitä tarvitsevan, ja ne on todettu riittäviksi (Lastensuojelulaki 2007/37b §).

4 DIAKONIA JA DIAKONINEN TYÖOTE PERHEKUNTOUTUKSESSA

Kirkkolakiin on kirjattu diakonian päätehtäväksi lähimmäisenrakkauden toteuttaminen. (KL 1: 2 §). Kirkon tehtäviin kuuluu jumalanpalvelusten, sakramenttien, toimitusten, kasvatuksen ja opetuksen, sielunhoidon, lähetystyön kanssa yhdessä diakoniatyö. (KL 4: 1 §) Tämä on kirkon tunnustuksen ytimessä, sen varsinaisissa tehtävissä. Diakoniassa ei siis ole kyse avustavasta sosiaalityöstä, vaan se on kristillisen etiikan ja hengellisen maailmankatsomuksen keskeisintä ainesta. Ilman diakoniaa kristillisyyttä ei olisi. Jo Uudessa testamentissa apostolit valitsivat seitsemän diakonia (diakonos, palvelija) nimenomaan huolehtimaan siitä, että avustukset jaettaisiin oikeudenmukaisesti. Raamatussa esimerkkinä mainitaan kreikkaa puhuvat lesket, jotka olivat jääneet ilman päivittäistä avustustoimintaa. Apostolit halusivat säilyttää oman lähetysvirkinsä täydellisenä, ilman häiriöitä. He valitsivat seitsemän hyvämaineista miestä, jotka olivat Hengen ja viisauden täyttämiä, palvelustehtävää eli diakoniaa hoitamaan. (Raamattu, 1992, Ap. t. 6: 1–7)

Kirkkojärjestys määrittelee tarkemmin sen, että seurakunnan jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa. (Kirkkojärjestys 4: 3 §). Kirkkojärjestys siis määrittelee diakonian toteuttajiksi seurakuntalaiset, ei ainoastaan seurakunnan työntekijöitä. Jokainen kirkon jäsen on velvoitettu diakoniatyöhön. Diakoniaa kuvataan kristilliseen rakkauteen pohjautuvaksi palvelutyöksi siellä, missä ei ole muuta apua tarjolla ja missä ihmisten hätä on suurin. Diakoniatyö on ihmisten kokonaisvaltaista auttamista eli aineellista, sosiaalista, hengellistä ja henkistä tukemista. (Helin, Hiilamo & Jokela 2010, s. 36–37, 73.)

Angus Ritchie kirjoittaa diakoniasta ja siihen nykyaikana usein liitetystä virheellisestä ajattelumallista, jonka mukaan diakonia on etuoikeutetumman ryhmän toimintaa tarvitsevimille ja vähäosaisimmille. Hänen mukaansa tällainen käsitys on tullut modernista maallistuneesta etiikasta, jossa diakonia tai pikemminkin hyväntekeväisyys nähdään veloitteena auttaa niitä, jotka ovat sen tarpeessa. Ritchien mukaan tämä hämärtää kristillisen lähimmäisenrakkauden,

lähimmäisenpalvelemisen ja Jumalan rakkauteen osallistumisen. Syntyy asetelma, jossa autettavat ovat jokin auttajista erillään oleva ryhmä. (Ritchie, 2019, s. 631.)

Diakoniamallissa, jota Ritchie kutsuu alkukirkolliseksi, avuntarpeessa olevat ovat "Jumalan työtovereita", joiden osa ei ole vain olla avunsaajia, vaan he ovat ihmisiä, jotka ovat saaneet lahjan ja kutsumuksen ja joiden palvelutehtävä kantaa siunausta myös muille. (Ritchie, 2019, s. 641.) Uudessa testamentissa nimenomaan köyhimmille annetaan suurimmat palvelutehtävät. Evankeliumit korostavat Jeesuksen ja opetuslasten köyhyyttä ja myös he, jotka käsittävät Taivasten valtakunnan merkityksen, ovat köyhiä ja marginalisoituja. (Ritchie, 2019, s. 633.) Juuri samarialaisen naisen, kerjäläisen, lasten ja rampojen luokse Kristus tuli ja osoitti näin heidän suuruutensa. Diakonia ei siis ole ylhäältä alaspäin -tyyppistä avun antamista, vaan ensisijaisesti yhteyttä, yhdessä palvelemista ja tietynlaista asennoitumista. Diakonisuus voi kulkea työotteena läpi eri työalojen (Malkavaara 2020, s. 16). Rakkauden osoittaminen, jakaminen ja lähimmäisyys ovat diakonisen työotteen sisäistäneen toiminnan keskiössä.

Uudessa testamentissa kristityn elämän yhteyttä Jumalaan ja kristittyjen välistä yhteyttä on kuvattu kreikankielisellä sanalla *koinonia*. Sillä tarkoitetaan osallistumista, osallisuutta, yhteistä jakamista ja yhdessä tekemistä. Seurakunta on nimenomaan yhteisö. Yhteisön jäsenten välinen yhteys vaatii toiseuden kunnioittamista ja rinnalla elämistä. (Valtonen, i.a.). Ihmisten muodostamaa yhteisöä, jota kristillisessä perinteessä kutsutaan seurakunnaksi, voisi hyvin verrata perheeseen. Perheenjäsenistä huolehditaan ja heitä autetaan kaikissa tilanteissa. Lähimmäisiin, kaikkiin ihmisiin, tulisi suhtautua samalla lämmöllä ja rakkaudella kuin perheenjäseniin. Tällaista suhtautumista voisi kutsua diakoniseksi.

Pirjo Hakala on pohtinut erilaisten sielunhoitosuuntausten sopivuutta diakonia-työhön. Erityisesti spirituaalinen sielunhoitonäkemys korostaa rakkauden välittämistä ihmisille eri tavoin ja diakonian piirissä tämä voi ilmentyä niin sanoina kuin tekoinakin. Diakoniasa on läsnä koko ajan spirituaalinen syvyyssulottuvuus. "Ihmisten arkisten kysymysten kohtaaminen ja erilainen esimerkiksi vapaaehtoisten antama konkreettinen apu on lihaksi tullutta Jumalan läsnäoloa arjessa" (Hakala,

2007). Juuri tällaista kaiken tekemisen läpi kulkevaa spirituaalista syvyydellyttä voisi nähdäksemme ylläpitää kaikessa työssä, erityisesti sosiaalialan ammattilaisena, vaikkei työ mitenkään olisi selvästi hengellistä luonteeltaan. Esimerkiksi kehitystyömme kohteena oleva perhetukiyksikkö (josta kerromme tarkemmin seuraavassa luvussa) on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Spirituaalisuus työntekijässä voi kuitenkin olla tietynlaista herkkyyttä ja kykyä kohdata toinen ihminen diakonisesti, tasavertaisesti. Tämän tyylinen kokonaisvaltainen hengellisyys tulee esiin ihmisen olemuksessa, ei julistuksessa, vaan yhteydessä ja avoimuudessa. Spirituaalisuuden voisikin siis ajatella olevan yksi voimavara perhetyössä.

Spirituaalisuus perheessä ja perhekuntoutuksessa on osa laajempaa arvopohjaa ja arjen viisautta. Seurakuntaopiston kouluttaja Kaisa Aitlahden mukaan maailmankatsomuksesta ja taustasta riippumatta vanhemmilla on yleensä toive, että lapsesta kasvaisi ”hyvä ihminen”. Vanhempi toivoo lapselleen luottamusta elämään ja lapsen omaan arvokkuuteen, uskoa ihmisen hyvyyteen ja siihen, että vaikeuksista voi päästä eteenpäin. Hetkessä eläminen, mielikuvituksen ja vuorovaikutuksen kehittäminen, empatia ja kaiken elävän kunnioittaminen sekä vanhemmilta saatu rohkaisu auttavat lasta kasvamaan täyteen ihmisyyteensä. Lapsi on luonnostaan kiinnostunut elämän suurista kysymyksistä ja on avoin ja utelias pyhän ja selittämättömän edessä. Viisas vanhempi eläytyy lapsen kysymyksiin ja pohdintaan, vastaa, vaikkei vastauksia olisikaan ja ihmettelee lapsen kanssa yhdessä. Arjen spirituaalisuus tarkoittaa: ”elämän arvojen ja tarkoituksen pohtimista, uteliaisuutta ja avoimuutta pyhyydelle, yhteyttä pyhän kanssa sekä syvempien merkitysten etsimistä ja ymmärtämistä.” (Aitlahti, i.a.)

5 EEMELIN PERHETUKIYKSIKKÖ

5.1 Toimintaympäristö

Eemelin perhetukiyksikkö sijaitsee Harjavallassa noin kolmen kilometrin päässä Harjavallan keskustasta. Alue on rauhallista omakotitaloaluetta ja Eemelin perhetukiyksikön pihapiiri on suuri. Pihassa on mahdollista leikkiä ja järjestää muuta toimintaa. Perhetukiyksikössä on kuntoutujille viisi eri kokoista kalustettua perheasuntoa ja kaikkien käytössä on myös yhteisiä tiloja. (Familiar Oy, i.a.) Jokaisessa perheasunnossa on kylpyhuone suihkuineen ja wc-tiloineen sekä keittiö. Osaan asunnoista on myös mahdollista ottaa oma lemmikki mukaan. Yhteisessä käytössä on suuri oleskelutila, jossa myös ruokaillaan, erillinen keittiö, leikkitila sekä kaksi erillistä tilaa, joita ovat monitoimitila ja terapiatila. Näissä voi itsekseen tai muiden perheiden kanssa viettää aikaa ja järjestää erilaisia toimintahetkiä yhteisesti tai yksilökuntoutusta ohjaajien vetämänä. Terapiatila mahdollistaa myös aistityöskentelyn. (Eemelin perhetukiyksikkö, i.a., s. 4.) Perhetukiyksikössä on alakerrassa kaikkien käytössä olevat saunatilat, joihin sovitaan erikseen oma saunavuoro perheelle. Tämän lisäksi tiloissa on myös yhteinen pyykinpesukone perheiden käyttöä varten. (Eemelin perhetukiyksikkö, 2021.) Alakertaan on kunnostettu monitoimitila erilaisia työskentelyjä ja yhdessäoloa varten.

Eemelin perhetukiyksikön henkilökunta koostuu sosionomeista, sairaanhoitajista ja lähihoitajista. Perheohjaajilla on monenlaisia ammatillisia täydennyskoulutuksia, jotka mahdollistavat kuntouttavan työskentelyn perheen kanssa. (Familiar Oy, i.a.)

5.2 Toiminta-ajatus

Kuntouttavan työn toiminta-ajatus on, että perheellä on mahdollisuus saada vahvempaa tukea haastavaan elämäntilanteeseen ja voimaantumiseen. Kuntoutusta toteutetaan yksilöidysti asiakasta kuunnellen ja osallistaen. Työskentelyssä korostuu vanhemman ja lapsen kiintymyssuhteen vahvistaminen ja

vanhemmuuden tukeminen. Työskentelyn tavoitteena on, että kuntoutusjakson loputtua koko perhe pystyisi palaamaan kotiinsa saatuaan kuntoutuksesta voimavaroja hallita perheen arkea. Koko kuntoutusprosessin ajan työtä tehdään läpinäkyvästi, kunnioittavasti ja osallistamalla perheenjäseniä muutostyössä. (Familiar Oy, i.a.) Perheenjäseniä osallistetaan muutostyöhön auttamalla heitä löytämään omia vahvuuksiaan ja vahvistamalla niitä. Ohjaustyö on voimavara- ja ratkaisukeskeistä. Asiakas nähdään arvokkaana yksilönä. Hänessä hyväksytään hänen elämänsä näkyminen ja uskotaan haluun kuntoutua sekä tuetaan muutostyöhön silloinkin, kun asiakas ei itse siihen kykene. (Eemelin perhetukiyksikkö, 2020.) Asiakkaina on erilaisia perheitä. Heitä on eri kulttuureista ja uskonnoista ja kaikkia kohdellaan tasa-arvoisina. (Eemelin perhetukiyksikkö, 2021.)

5.3 Toimintatavat

Eemelin perhetukiyksikkö työskentelee perheiden kanssa tarjoamalla arviointi- ja kuntoutusjaksoja sekä jälkihuoltoa tarpeen mukaan. Palvelumuotoina toimivat laitospuolinen ja perheiden kotona tehtävä perhekuntoutus sekä perheiden valvotut tapaamiset ja lasten valvotut vaihdot. Lastensuojelulaitos Eemelin perhekuntoutukseen osallistuu koko perhe tai suuri osa perheestä. Jakson ajaksi perhe muuttaa asumaan perhetukiyksikköön Harjavaltaan, omaan kalustettuun asuntoon. Kuntoutusjaksolle osallistuvat perheet tulevat eri puolelta Suomea, pääosin Satakunnan ja Varsinais-Suomen alueelta. Usein aikataulu on hyvinkin nopea, kuitenkin osa perheistä ehtii valmistautua perhekuntoutusjaksoon ajan kanssa. Jos aikaa on, järjestyy tutustumiskäynti yksikköön ennen varsinaisen kuntoutusjakson alkua. (Familiar Oy, i.a.)

Kuntoutusprosessi etenee niin, että sosiaalitoimi tekee sijoituspäätöksen ja lähettää perheen perhekuntoutukseen avohuollon tukitoimena. Perhekuntoutusaika on määriteltävissä asiakkaan ja sosiaalitoimen kanssa ja jakson pituutta voidaan arvioida myös kuntoutusprosessin aikana. Jokaiselle perheelle tehdään kuntoutussuunnitelma, jonka perusteella rakennetaan jakson tavoitteita vastaava kuntoutustoiminta. On tärkeää asettaa tavoitteet asiakaslähtöisesti, jolloin myös perhe sitoutuu paremmin perhekuntoutukseen. Kuntoutusprosessin etenemistä

kohti tavoitteita arvioidaan yhdessä kuntoutuksen edetessä. Näissä tapaamisissa on paikalla perheen lisäksi omaohjaajat, yksikön johtaja ja muut kuntoutusprosessiin liittyvät ammattilaiset (Eemelin perhetukiyksikkö, i.a., s. 3–6).

Kuntoutussuunnitelman perusteella laaditaan perheelle yksilöity viikko-ohjelma, joka koostuu erilaisista lapsille ja aikuisille suunnatuista ryhmistä, yksilötyöskentelystä ja sovitusta tapaamisista. (Familiar Oy, i.a.) Lapsille tehdään lasten iästä ja kehitystasosta riippuen oma kuvallinen tai sanallinen viikko-ohjelmansa (Eemelin perhetukiyksikkö, 2021). Vanhemmilla on myös mahdollisuus omaan aikaan ja sitä pyritään järjestämään tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan (Familiar Oy, i.a.).

Työskentelyn lähtökohtana pitäisi olla aina lapsen minuuden huomaaminen, ei hänen haasteisiinsa keskittyminen (Webb 2019, s. 154). Työskentelyssä vahvistetaan jo olemassa olevia perheen vahvuuksia sekä annetaan tukea ja ohjausta haastavien tilanteiden selvittämiseen ja niistä selviytymiseen. Kuntoutusjakson alussa asetettuja tavoitteita kohti työskennellään voimavaroja esiin nostaen ja ratkaisukeskeisesti. Työskentelystä vastaavat omaohjaajat sekä muut perhekuntoutuksen ohjaajat. Teoreettinen viitekehys Eemelin perhekuntoutuksen toiminnassa on kiintymyssuhde- ja traumateoria. Kuntoutuksessa käytetään avuksi erilaisia menetelmiä, joita ovat kuntoutussuunnitelma ja perhearviointi, Ryhmätheraplay®, Videoavusteinen vuorovaikutuksen ohjaus VIGMLL®, Neuropsykiatrian valmennus, Voimauttava valokuva, AART-työskentely sekä TF-CBT-ohjaus. Perheelle sopivat työskentelymuodot valitaan perheen kanssa yhdessä, kuntoutusjaksolle asetettujen tavoitteiden mukaisesti (Familiar Oy, i.a.).

Jokaisesta perheestä ja heidän kuntoutuksensa tapahtumista kirjoitetaan kuukausikooste sosiaalityöntekijälle. Kuukausikooste käydään yhdessä aina läpi ennen lähettämistä ja muokataan siten, että myös perheen oma näkemys tilanteestaan tulee näkyväksi. Joskus myös huoli perheen tilanteesta vaatii asian puhumista sosiaalityöntekijälle. Tällöin asiasta kerrotaan myös aina perheelle, sillä työskentely on läpinäkyvää. (Eemelin perhetukiyksikkö, 2021.)

Kuntoutusprosessin tavoitteena on parantaa vanhempien taitoja hallita arjen haasteita, jolloin perheen palaaminen kotiin mahdollistuu. Kuntoutuksen loppupuolella suunnataankin katse kohti kotiutumista, jolloin perheohjaajien rooli vähennee ja perhe harjoittelee opittuja taitoja itsenäisemmin. Näitä harjoituksia tehdään esimerkiksi kotilomilla, jolloin perheohjaaja voi käydä viikonlopun aikana kotikäynnillä ja on myös puhelimitse yhteydessä perheen kanssa. Tällä tavoin vahvistetaan perheen kykyä omaksua opittuja taitoja myös kotioloissa, jolloin muutos siirtyy luontevammin perheen arkeen kuntoutusjakson päättyttyä. Tässä vaiheessa arvioidaan perheen pärjäämistä kotona ilman vahvaa tukea ja arviointi antaa raamit myös tulevan perhetyön tavoitteille. Kuntoutusjakson päättymisen jälkeen perheen kotiin tehdään kotikäynti, jolloin arvioidaan yhdessä kuntoutusprosessin onnistumista. Kotiin tehtävä perhetyö voi myös mahdollisesti jatkuu kuntoutusjaksolla tutuksi tulleiden perheohjaajien tekemänä. (Eemelin perhetukiyksikkö, i.a., s. 3–6.)

6 ESITTELYKANSION TOTEUTUS

6.1 Käytetyt tiedonkeruumenetelmät

Kehittämistyössä päätimme käyttää kahta eri tiedonkeruumenetelmää. Perheohjaajien kehittämispäivään valitsimme Learning café -menetelmän ja asiakkaiden haastatteluja varten puolistrukturoidun teemahaastattelun. Ammattilaisten ja asiakkaiden tietotaito, mielipiteet ja kokemukset saadaan näin osaksi esittelykansiota.

Learning café -menetelmässä oppimisympäristö on kahvilamuotoinen ja keskusteleva. Monipuolisten keskusteluiden avulla osallistujat jakavat kokemuksia ja tuottavat uutta. ”Kahvilaan” muodostetaan 4-5 hengen ryhmiä, jotka keskustelevat pöydissä annetuista teemoista ja kirjaavat ylös ideansa. Muutaman minuutin keskustelun ja ideoimisen jälkeen ryhmä siirtyy seuraavaan pöytään jatkamaan ja täydentämään edellisen ryhmän ideointia. Ideointivaiheessa voi pöydänvaihtokierroksia olla useampikin. Loppukeskustelussa jokainen ryhmä tuo esille muutamana keskeisen näkökulman kertoen nämä muille pöytäkunnille. Learning cafén ideointi- ja loppukeskusteluissa pyritään mahdollisimman avoimeen vuorovaikutukseen hiljaisen tiedon kuuluvaksi saamiseksi sekä hyvien toimintamallien jakamiseen ja kehittämiseksi. (Koskimies ym. 2012, s. 10–11, 31, 37, 43.)

Teemahaastattelu on haastattelumuoto, jossa haastattelija on muodostanut ennalta suosituskysymyksiä eli teemoja haastatteluun. Haastattelukysymyksillä ei kuitenkaan ole tarkkaa kysymysjärjestystä tai sanamuotoa, kuten strukturoidussa haastattelussa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, s. 47). Puolistrukturoidussa haastattelussa ei myöskään ole valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltavat vastaavat omin sanoin, joten vastauksien syvyys ja laajuus voi vaihdella runsaastikin. (Eskola & Vastamäki 2010, s. 28).

Käytämme tutkimuksessamme puolistrukturoitua haastattelua, koska haastattelun aiheena ovat asiakkaiden kokemukset perhekuntoutuksen tavoitteista ja kuntoutuksen vaiheista sekä toiveet esittelykansion sisällöstä. Näiden asioiden

pohtimiseen voi olla vaikeata päästä ilman vapaata keskustelua, mutta toisaalta saattaa olla vaikeaa kertoa ajatuksiaan ilman mitään viitekehystä (Eskola & Vastamäki 2010, s. 26).

6.2 Toiminnallisen osuuden suunnittelu

Toiminnallisen osuuden suunnittelu eteni, kun päätimme, että kehittämispäivä työntekijöille pidetään elokuussa 2021. Yksikönjohtaja ehdotti meille sopivia päiviä työvuorotekniset seikat huomioon ottaen ja kehittämispäiväksi valikoitui 18.8.2021. Päätimme, että kehittämispäivä olisi parasta ja teknisesti helpointa järjestää Eemelin perhetukiyksikössä, josta varasimme työskentelyyn sopivat tilat. Mietimme tarvittavat välineet pöydille ideoiden kirjaamista varten.

Kehittämispäivän ohjelman (liite 1) suunnittelu alkoi päivän aloituksen ideoinnilla. Suunnittelimme lyhyen esittelyn työstämme, jotta kaikki saisivat työstä selkeän käsityksen ja millaisia asioita haluamme päivällä saavuttaa. Sen jälkeen mietimme virittäviä ilmaisuharjoitteita, joita ovat alkuirrottelut ja tutustumisleikki. Näiden avulla tarkoituksena on virittää ohjaajat oikeaan tunnelmaan.

Suunnittelimme päivän sisällön teemoittain niin, että saisimme mahdollisimman kattavasti ja käytännönläheisesti vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin 1) Mitä aiheita kansiossa pitää olla ja 2) Miten esittelykansio vastaisi parhaiten perheiden tarpeita? Ensimmäisessä pöydässä tarkoitus on paneutua esittelykansion runkoon, jotta kaikki tarvittavat osa-alueet tulisivat siinä huomioiduksi. Teimme valmiiksi kaksi alustavaa esittelykansion runkoa, joista toinen oli yksikön johtajan toiveiden mukainen ja toinen perhetukiyksikön kotisivujen etusivun jakoa mukailleva. Toisen pöydän aiheena oli yhteistyötahot ja miten heihin ollaan yhteydessä. Tässä pöydässä suunnittelimme, että ohjaajat miettivät millä tavalla näistä asioista kirjoitetaan esittelykansioon, jotta teksti olisi mahdollisimman asiakaslähteistä, avointa ja ymmärrettävää. Kolmanteen pöytään suunnittelimme aiheeksi arki perhetukiyksikössä. Perheohjaajien tehtävä on miettiä mitä kaikkea asiakasperheiden on mahdollista tehdä perhetukiyksikössä itsenäisesti ohjattujen toimintojen lisäksi. Viimeisessä pöydässä aiheena oli perhekuntoutuksessa käytettävät

käsitteet, joita olisi tärkeää sanoittaa asiakasperheille. Etukäteistyönä laadimme lyhyen sanaston valmiiksi, jotta sitä olisi helpompi lähteä jatkojalostamaan. Päätimme, että käymme lopuksi vielä saadun aineiston yhdessä läpi keskustellen. Kirjoitimme vielä teemojen aiheet valmiiksi suurille papereille, joihin kehittämispäivässä sitten kirjoitettaisiin ylös ideoita ja ajatuksia.

Mietimme myös yhdessä tapaamme työskennellä päivän aikana, jotta molemmat saavat tasapuolisesti olla esillä ja työskennellä osana ryhmää. Suunnittelimme, että jaamme perheohjaajat kolmen hengen ryhmiin keskustelemaan, ideoimaan ja kiertelemään pöydissä. Kehittämispäivän osallistujamäärä oli suunniteltu olevan meidän lisäksi yhdeksän ammattilaista, joten päätimme, että yksi pöytä on aina tyhjänä ja siihen voi siirtyä, jos oma pöydän aiheesta on jo kaikki ideoituna. Näin saimme varmistettua, että toiminta sujuu jouhevasti, koska eri pöydissä eri teemojen ideointiin saattaa tarvita eri verran aikaa. Suunnittelimme, että kuljemme kiertelemässä eri pöytien välillä ja voimme tarvittaessa herätellä keskustelua tai ohjata sitä oikeaan suuntaan.

Kehittämispäivän lisäksi suunnittelimme ideointilaput, joihin työntekijät voisivat ennen kehittämispäivää kirjoitella ideoitaan ja ajatuksiaan ylös. Idealaput ajattelimme kiinnittää yksikön seinälle työntekijöiden tiloihin, johon voisi työn lomassa idean saatuaan käydä kirjoittamassa sen heti ylös. Ajatuksena meillä oli, että ideointilaput antaisivat työntekijöille mahdollisuuden jo alkaa työstämään ideoita tulevaa kehittämispäivää varten. Usein myös hyviä ideoita syntyy juuri työskentelyn lomassa, kun työntekijä huomaa kehittämistarpeen ja silloin on hyvä, kun idean saa heti ylös, ettei se unohdu. Kirjoitimme A4 kokoisiin papereihin otsikot, joita olivat

- Yleisesittely ja toiminta-ajatus
- Tilat ja ympäristö
- Arki meillä
- Arki talon ulkopuolella
- Työskentely ja -menetelmät
- Työntekijät ja yhteistyötahot
- Lähiseudun palvelut ja harrastusmahdollisuudet

Haastatteluja varten rakensimme aluksi itsenäisesti haastattelulomakkeen perhekuntoutuksen asiakkaille, ja lomake täydentyi vielä kehittämispäivän aikana esiin tulleiden tarpeiden pohjalta. Yksikön arjenvastaavan kanssa sovimme haastattelujen ajankohdat perheiden viikko-ohjelman huomioon ottaen.

Suunnittelimme, että toteutamme haastattelut asiakkaan toivomissa tiloissa, joko terapiatilassa tai perheiden yhteisessä oleskelutilassa. Varaamme ja valmistamme tilan ja huolehdimme, ettemme tule häiriytyiksi tai keskeytetyiksi. Varaamme aikaa reilusti jokaiseen haastatteluun puolistrukturoidun teemahaastattelun menetelmän mukaisesti haastattelua kuljettaen. Huolehdimme, että jokainen asiakas saa tarvitsemansa ajan vastaamiseen.

6.3 Toiminnallisen osuuden toteutus

6.3.1 Kehittämispäivä

Olimme suunnitelleet, että hankimme tarjottavia päivän aloitukseen, mutta meitä odottikin valmiiksi katettu aamupalapöytä perhetukiyksiköllä. Päivä aloitettiin kahvittelemalla ja rennolla yhdessäololla. Tämän jälkeen käynnistimme kehittämispäivän tunnelmaan virittämillä harjoituksilla.

Aloitimme alkuirottelulla, jossa seisoimme ringissä tehden käsien, jalkojen ja koko vartalon pyöriä sekä taputusharjoitteita samalla rentouttaen mieleemme tulevaan. Kaikki osallistuivat innolla lämmittelyharjoituksiin. Seuraavaksi oli vuorossa tutustumisharjoitus, koska työyhteisöön on tullut paljon myös uusia työntekijöitä, joten ajattelimme harjoituksen olevan hyödyllinen ja mukava myös kehittämispäivän lisäksi heille itselleen. Tutustumisharjoituksessa nalle kulki sylistä toiseen niin, että vuorotellen jokainen kertoi, kuka on ja mikä perheohjaajan työssä heitä inspiroi ja sen jälkeen vei nallen seuraavalle kertojalle.

Näiden harjoitteiden jälkeen kerroimme opinnäytetyöstämme ja kehittämistehtävistä. Kerroimme osallistujille kehittämispäivän kulusta Learning café -

menetelmää käyttäen ja mitä teemoja tulemme yhdessä siinä käsittelemään. Ja-oimme ryhmän kahteen kolmen hengen ja yhteen kahden hengen tiimiin, koska yksi työntekijöistä oli estynyt saapumaan paikalle. Ohjasimme ryhmät omiin pöytiin, jotka olimme sijoitelleet tarpeeksi väljästi osittain eri huoneisiin, jotta työskentelyrauha säilyisi. Kerroimme, että työskentelyaika on noin 15 minuuttia jokaista pöytää kohden.

Ryhmiä aloittaessa ideointia joka puolelta alkoi kuulua puheen sorinaa. Kiertelimme ryhmissä kuuntelemassa keskusteluja. Muutamia kertoja selitimme uudelleen tehtävänannon ja puutuimme keskusteluun ohjaten sitä haluamaamme suuntaan. Pääasiassa keskustelu ja ideointi soljui ilman meidän apuamme. Monessa pöydässä tarvittiin lisäpaperia, koska ajatuksia ja ideoita tuli runsaasti. Pääasiassa ohjasimme ryhmiä siirtymään seuraavaan pöytään, mutta muutaman kerran joku ryhmistä siirtyi myös itse vapaaseen pöytään uuden teeman pariin saatuaan edellisen aiheen käytyä lävitse. Kaikki ryhmät onnistuivat lisäämään uusia ideoita ja ajatuksia eri pöydissä, vaikka edelliset ryhmät olivatkin jo ideoineet paljon uutta.

Pienen tauon jälkeen asetimme suuret ideapaperit seinille yhteistä keskustelua varten. Kerroimme mitä kaikkea ryhmät olivat saaneet aikaiseksi lukemalla aikaansaannoksia läpi ja välillä jotkut kohdat synnyttivät vielä uutta keskustelua ja ideoita, joita sitten kirjoitimme ylös. Kehotimme, että jos jälkikäteen tulee vielä ideoita mieleen, niin ehdottomasti kannattaa niistä vinkata. Päivä päättyi kiitoksilla yhteistyöstä ja suuresta panostuksesta työhömmme.

Kehittämispäivän päätteeksi keräsimme aikaisemmin ohjaajien täytettäviksi tuomamme vapaan ideoinnin seinälaput. Ideoita ja ajatuksia olikin niihin kirjattuna runsaasti. Yksikön johtaja kertoi, että hän aikoo hyödyntää tätä menetelmää jatkossa itsekin tulevissa ideointia vaativissa kehittämiskohteissa.

6.3.2 Asiakashaastattelut

Opinnäytetyön aineisto kerättiin haastattelemalla viittä parhaillaan kuntoutuksessa olevaa asiakasperheen vanhempaa neljästä asiakasperheestä. Yhdessä asiakasperheessä oli perhekuntoutuksessa mukana molemmat vanhemmat, muissa äiti ja hänen lapsensa. Haastateltavina oli siis neljä äitiä ja yksi isä. Haastateltavien lapset olivat sekä tyttöjä että poikia. Asiakasperheiden lapset rajautuivat haastattelujen ulkopuolelle. Tämä tapahtui luonnollisesti, sillä lapset olivat varsin pieniä ja teemahaastattelurunkomme (liite 2) oli laadittu niin, että kysymykset käsittelevät nimenomaan perheiden vanhempia. Lasten ikä vaihteli kolmesta kuukaudesta vuoden ja kolmen kuukauden ikään. Kehitystyön kannalta on keskeistä se, että esittelykansio on suunnattu nimenomaan perhekuntoutuksen aikuisille asiakkaille.

Haastatteluihin osallistui neljä viidestä perhekuntoutuksessa olevasta asiakasperheestä. Yksi asiakasperhe kieltäytyi haastattelusta. Haastatteluajankohtana asiakasperheiden perhekuntoutusjakso oli kestänyt puolestatoista kuukaudesta seitsemään kuukauteen. Tiedostimme haastatteluja suunnitellessamme ja toteuttaessamme sen, että haastattelu voi tukea perheen osallisuutta kuntoutukseen. Osallistuminen haastatteluun oli vapaaehtoista ja perheille oli etukäteen kerrottu haastattelusta ja tavoitteista. Ohjaajat ilmoittivat perheille haastattelupäivämäärän ja varmistivat vielä halukkuuden osallistua.

Haastatteluissa käytettiin teemahaastattelurunkoa. Haastattelimme asiakkaita teemahaastattelurungon mukaisesti, mutta esitimme lisä- ja tarkentavia kysymyksiä, kuten teemahaastatteluun metodina kuuluukin. Vastausten laajuus vaihteli kuitenkin melko paljon. Jotkut vastasivat ainoastaan kysytyyn asiaan, toiset kertoivat asioita paljon kysytyä laajemmin. Koottu aineisto osoittautui tärkeäksi tutkimuksellisesti ja kehittämistyön kannalta.

Puhumme aineiston tuottamisesta sen keräämisen tai hankkimisen sijaan, sillä aineisto muodostetaan tutkimusta varten aktiivisella työllä, rajaten, valiten, ideoiden ja yhdistellen. Varsinkin haastattelutilanteessa haastattelijan vaikutus siihen,

millainen aineistosta tulee, on suuri. Hän muotoilee kysymykset ja keskustelunaiheet. (Vuori i.a.)

Tuotettu aineisto täytyy käsitellä, jotta sitä voidaan analysoida (Vuori i.a.). Meidän tapauksessamme se tarkoitti haastattelumuistiinpanojen puhtaaksikirjoittamista sekä tutkimuseettisistä syistä asiakkaiden anonymisointia, vaikka emme haastattelutilanteessakaan keränneetkään henkilötietoja. Aineiston tullessa asteittain aina tutummaksi alkoi herätä selkeämpiä ajatuksia sisällöstä. Haastatteluaineiston teemoittelun (liite 3) kautta analysointi ja erittely oli helpompaa. Teemoittelulla tarkoitetaan tutkimusongelman kannalta keskeisten aiheiden paikantamista aineistosta ja sitä voidaan pitää yhtenä sisällönanalyysin muotona. Haastattelun teemat eivät ole sama asia kuin aineiston analyysin kautta syntyvä teemoittelu. (Juhila i.a.). Tuotetun haastatteluaineiston perusteella teemoittelimme kehitystyön kannalta olennaiset aiheet taulukkoon. Taulukon avulla saimme tutustuttua aineistoon vielä tarkemmin.

Kehittämistyömme tarkoituksena on tuottaa esittelykansio. Lähtökohtamme ollessa asiakaslähtöinen ovat asiakkaiden näkemykset ja kokemukset kansion tarpeellisuudesta ja sen sisällöstä keskiössä. Asiakas on meille asiantuntija. Haastattelujen kautta asiakkaat ovat osana kehittämispöytätyötä, ja kehittäminen on myös osa heidän kuntoutumisprosessiaan. Olemme kiinnostuneita siitä, miten asiakkaiden kokemusten pohjalta esittelykansio olisi tukenut heidän kuntoutumisprosessiaan sen eri vaiheissa.

Kolme haastatelluista sanoi suoraan, että kansio olisi ollut hyödyllinen. Yksi ihmetteli sitä, miksei sellaista vielä ole ja toinen koki, että kansion kautta olisi voinut rauhassa perehtyä yksikön toimintaan. Asiakkaat suhtautuivat avoimen kiinnostuneesti esittelykansioon. Päätelimme, että kansio on tarpeellinen sen vuoksi, että asiakkaat kertoivat uusia kysyttäviä asioita tulevan edelleen mieleen. Yksi asiakas ilmaisi opintojensa pohjalta halukkuutensa ideoida kansion visuaalista ilmettä ja nimeä.

Saimme asiakkailta arvokkaita näkökantoja kansion sisällöstä sekä vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Asiakkaat nostivat huomioitaviksi aiheiksi

esittelykansion sisällössä harrastukset ja kartan, menetelmät ja työskentelyt, vierailumahdollisuudet, omat menot (pajatoiminta, autokoulu), tupakkapaikan ja pyykkituvan ohjeet, viikko-ohjelman selkeyttämisen sekä monitoimitilan esittelyn. Näistä useammassa haastattelussa mainittiin harrastusmahdollisuudet, vierailumahdollisuudet sekä työskentelyt ja menetelmät. Haastateltavien esiin nostamat kehittämisajatukset olivat hyvin käytännönläheisiä. Tätä kautta niitä oli helppoa ja luontevaa käyttää kehitystyössä.

Mikkosen ja Saarisen mukaan vertaisuuden voidaan käsittää koostuvan keskinäisestä asiantuntijuudesta, yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta ihmisten välisissä suhteissa, joita yhdistävät esimerkiksi samankaltainen elämäntilanne ja elämäkokemus. Erityisesti elämän kriisitilanteissa luottamukseen perustuva vertaisuus voi olla hyvin merkittävää. Vertaisuuden kokemukset ja erityisesti vertaisuuden kautta saatava informaatio näkyi haastatteluaineistossa jokaisella haastateltavalla ja teemoittelussa nostimmekin vertaisuuden yhdeksi analyysimme teemaksi. (Mikkonen & Saarinen 2018, s. 20–21) Saimme tietoa asiakkaiden välisestä pohdinnasta sekä siitä, mitkä asiat kenties jäivät vaivaamaan ja vertaistiedon varaan. Eräs haastateltava totesikin, että perheet eivät saa aina sanottua ohjaajille joistakin asioista, vaan jäivät miettimään niitä perheiden kesken.

Haastateltavien välillä kokemukset vertaisuudesta vaihtelivat. Ilmeisesti varsin paljon vaikuttava tekijä on perheen oma suhde muihin perheisiin. Esimerkiksi yksi perhe halusi olla kuntoutuksen alussa enemmän omissa oloissaan. Tällöin he eivät saaneet myöskään tietoa tai jakaneet kokemuksia muiden perheiden kanssa. Toinen perhe taas sai opastajakseen heti alussa yhden vertaisen, jolta sai tietoa. Tämä perhe kehuikin asiakasporukkaa, mutta myös huomautti, ettei vertaistuki aina toimi, sillä vaikka lähtökohdat olisivatkin samat, taustatarina vaihtelee.

Haastatteluaineistossa tuli selkeästi esiin se, kuinka paljon asiakkaan oma kokemus ja oma-aloitteisuus vaikuttavat perhekuntoutusprosessiin. Kokemuksen myötä asiakkaalle kertyy kokemustietoa. Kokemustietoa jaetaan kokemuksesta kertyneen asiantuntijuuden kautta muille vertaisille. Kaikki haastatellut kokivat saaneensa kokemustietoa ja olevansa asioiden keskiössä haastatteluhetkellä,

vaikka oma-aloitteisuudessa oli suuriakin eroja haastateltavien välillä. Yksi kertoi kysyneensä kuntoutuksen alussa aktiivisesti itse ja olevansa omatoiminen, toinen totesi oppivansa kokeilemalla itse ja saavansa kokemuksen kautta vastauksia.

Kokemustiedon määrä yhdessä etukäteistiedon määrän kanssa vaikuttavat siihen, millaisia aihealueita ja kuinka paljon tietoa esittelykansioon tulisi koota. Oletimme, että etukäteistietoa perhekuntoutuksesta asiakkaat ovat saaneet ensisijaisesti sosiaalityöntekijältä, jonka kautta perhe on kuntoutukseen hakeutunut. Vain yksi haastatelluista perheistä koki saaneensa paljon tietoa sosiaalityöntekijältä, eivätkä he kaivanneetkaan enempää. Kaksi perhettä ei saanut juuri mitään etukäteistietoa, ja yksi perhe ei tiennyt perhekuntoutuksen paikkakuntaakaan kuin vasta kaksi päivää ennen saapumistaan. Kaksi perhettä kävi tutustumiskäynnillä ennen perhekuntoutuksen alkamista.

Perheet saivat sekä tutustumiskäynneillä että kuntoutuksen alussa kokemusiansa mukaan tietoa ohjaajilta, mutta kokemus tiedonsaannista hieman vaihteli. Yksi koki, että ohjaajat kertoivat heti alussa "kaiken" ja ohjelman paljous sekä suunnitelmallisuus mietityttivät, kun taas toinen pohti, että alussa tarpeelliset asiat kerrottiin ja annettiin tilaa ja aikaa sulatella ja sopeutua. Perhekuntoutuksessa olevat säännöt oli kaikkien perheiden kanssa käyty läpi perheen tultua kuntoutukseen, ja sääntöjä perheet kuvailivat selkeiksi ja sopivan arkikielisiksi. Uusia asioita ja monenlaista kysyttävää on tullut kuntoutuksen edetessä, mutta ohjaajien koetaan selvittelevän asioita tarpeen tullen.

Esittelykansion sisällöstä haastattelujen perusteella oleellisimmaksi osoittautui sanasto. Haastattelujen aikana perheille näytettiin sanastoa ja pyydettiin katsomaan, ovatko sen sanat tutuilta tuntuvia tässä vaiheessa ja olisiko tällaisesta sanastosta apua uusille asiakkaille. Samalla pyydettiin muistelemaan omaa tuloa perhekuntoutukseen. Tästä teemasta saimme eniten suoraan kehitystyöhön käytännössä vaikuttavia näkemyksiä haastateltavilta.

Yksi haastateltava sanoi, että hänelle sanaston sanat ovat tuttuja oman laitostaustansa takia. Jotkut käsitteet, perhetukiyksikön käytännön elämässä näyttävät, olivat kuitenkin epäselviä ja asiakkaat pohtivat niitä konkreettisesti. Tätä

kautta voisi ajatella, että asiakkaita mietityttävät termit voivat heijastaa myös epäselvyyttä vastaavassa työtavassa tai kuntoutuksen osa-alueessa.

Läpinäkyvyys oli yksi tällainen epäselvä käsite. Se tuli esiin kaikissa muissa paitsi yhdessä haastattelussa. Läpinäkyvyys voi käsitteenä olla varsin abstrakti arkisemmasta näkökulmasta. Läpinäkyvyyttä korostetaan erityisesti lastensuojelutyössä nykyisin paljon (katso esim. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos i.a.), erityisesti läpinäkyvän kirjaamisen eli dokumentoinnin näkökulmasta (Mäkinen 2016, s. 47–52). Kehittämistyömme esittelykansion sanastossa läpinäkyvyys on määritelty asiakasperheen näkökulma ja elämäntilanne huomioiden seuraavasti: “Läpinäkyvyys tarkoittaa sitä, että perhe osallistuu aktiivisesti oman kuntoutuksensa suunnittelemiseen ja arviointiin. Kaikki perhekuntoutuksesta kirjattavat koosteet, arvioinnit, lausunnot tai lastensuojeluilmoitukset annetaan perheelle luettavaksi ennen kuin ne toimitetaan eteenpäin. Perhe voi tarvittaessa kirjata oman mielipiteensä heitä koskevaan koosteeseen.”

Yksi haastateltava kysyikin, voisiko läpinäkyvyyden korvata termillä avoin yhteistyö, sillä siitähän on kyse. Olemme onnistuneet selittämään sanastossa läpinäkyvyyden käytännönläheisesti ja asiakkaiden tarpeita vastaavasti. Esittelykansiota ja muutakin materiaalia asiakasperheille laadittaessa olisi tärkeää pyrkiä kaikista käytännönläheisimpiin ja arkisiinkin ilmaisuihin.

Haastatteluissa sanaston läpikäymisessä korostui asiakkaan oma näkökulma. Kaikki haastateltavat peilasivat käsitteitä omaan arkeensa perhekuntouksessa käytännöllisesti. Sanaston käsitteet tulevat eläviksi perhekuntoutuksen arjessa. Asiakkaat eivät pohdiskele sanaston sanoja teoreettisesti, koska ne ovat heidän jokapäiväisessä arjessaan konkreettiseksi tulleita asioita. Tämä ilmenee hyvin siinä, miten yksi haastateltava ehdotti, että viikkopalaveri ja tiimipäivä voisivat olla saman teeman alla, sillä hänen näkökulmastaan ne tarkoittavat sitä, että perhetukiyksikön ovi on kiinni molempien aikana henkilökunnan kokoontuessa yhteen. Asiakkaalle konkreettinen muutos arjessa on merkittävä, ei viikkopalaverin ja tiimipäivän väliset erot. Asiakkaalle oven kiinni pitäminen voi olla turvallisuuden tunteen kannalta keskeistä.

Kaikki haastateltavat antoivat palautetta sanaston selkeydestä ja useimmat myös hyödyllisyydestä. Haastattelujen perusteella voimme päätellä, että olemme onnistuneet tuomaan sanastossa perhekuntoutuksen keskeisiä asioita ymmärrettäväksi.

6.4 Esittelykansion kokoaminen

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotetaan konkreettinen tuote eli produkti. Tässä luvussa pureudumme tuotteemme, Tästä on kyse –esittelykansio Eemelin perhetukiyksikön asiakasperheille, tarkempaan muotoutumiseen ja kokoamisprosessiin. Esittelykansion sisällön jäsentelimme perhetukiyksikön johtajan ja ohjaajien suunnitelmien, kehittämispäivässä tulleiden ideoiden ja asiakkaiden haastattelujen pohjalta. Tällä suuntaa antavalla jaolla toteutimme myös haastattelukysymykset ja ohjaajien pohdintaosiot kehittämispäivässä.

Esittelykansion osa-alueet ovat

- 1) Yleisesittely- ja toiminta-ajatus
- 2) Arki meillä
- 3) Arki talon ulkopuolella: päivähoito, työssäkäynti, koulunkäynti
- 4) Tilat ja ympäristö
- 5) Työskentelymenetelmät
- 6) Työntekijät ja yhteistyötahot
- 7) Lähiseutujen palvelut ja harrastusmahdollisuudet
- 8) Palautelomake kuntoutusjaksosta

Käytimme reilusti aikaa kerätyn aineiston tarkasteluun ja läpikäymiseen, rajaten aineistoa tavoitteen mukaiseksi ja olennaiseen keskittyväksi. Tarkentamista, läpikäymistä, mielipiteiden vaihtoa sekä yhteistä suunnittelua toteutimme koko prosessin ajan. Oppaan sisältöä rakentaessamme pidimme mielessä tavoitteen asiakaslähtöisyydestä ja yhteistyön vahvistamisesta. Saatuaamme sisällön jäsentelyä ohjaajien ja asiakkaiden toiveiden pohjalta, aloitimme vahvemmin kerätyn

aineiston siirtämistä ja kirjoittamista eri aihealueiden alle. Aineiston rajaaminen ja sisällysluettelon muotoutuminen helpottivat oppaan rakentumista.

Esittelykansion alkuun päätimme kirjoittaa lyhyet alkusanat ennen *Yleisesittely ja toiminta-ajatus* —osiota auttaaksemme lukijoita saamaan kokonaiskuvan esittelykansion sisällöstä ja tarkoituksesta. Esittelykansion tai oppaan aloituksen tarkoituksena on herättää lukijan mielenkiinto aihetta kohtaan ja aloituksen laatimiseen kannattaakin käyttää erityisesti huomiota (Roivas & Karjalainen, 2013, s. 113).

Eemelin perhetukiyksikössä on ohjaajien käytössä verrattain paljon sekä yksikön omaa, että Familiarin tuottamaa materiaalia. Hyvää kohtelua- suunnitelma, perhekuntoutuksen toimintasuunnitelma, yksikön entisen perheohjaajan Eira Mertalan opinnäytetyö Perhekuntoutus tutuksi sekä yksikön kotisivut olivat erinomaisena lähteenä koostaessamme esittelykansion lukuja *Yleisesittely ja toiminta-ajatus*, *Arki meillä* sekä *Työskentelymenetelmät*.

Työntekijät ja yhteistyötahot - lukuun saimme selkeää käyttömateriaalia ohjaajilta kehittämispäivästä. Pyysimme silloin ohjaajia kuvailemaan mahdollisimman selkein sanakääntein, minkälaista viranomaisyhteistyötä perhekuntoutuksessa tehdään ja kuinka se parhaiten avautuisi asiakkaille. Ohjaajien ehdotusten pohjalta koostimme kokonaisuuden ja hyväksytimme sen vielä ohjaajilla, saaden joitakin muutosehdotuksia. Nämä muutokset tehtyämme tuli luku valmiiksi.

Selkeästi erottuvan osion, *Lähiseutujen palvelut ja harrastusmahdollisuudet* -sisällön olimme keränneet jo alkukesästä. Nämä tiedot oli helppo kerätä ja kirjoittaa jo ennen kehittämispäivää ja haastatteluja. Teimme pieniä lisäyksiä asiakkaiden ideoiden pohjalta tähän osuuteen.

Palautelomake kuntoutusjaksosta oli jo entuudestaan valmis lomake, jonka sisältöön ei koettu tarvetta puuttua. Lisäsimme sen siis kansioon sellaisenaan. Kuntoutuksen säännöt lisäsimme myös niiden sisältöä muokkaamatta. Asiakashaastattelujen jälkeen lisäsimme *Perhekuntoutussanaston* aivan pieniä kirjoitusasun muutoksia lukuun ottamatta sellaisenaan asiakashaastattelujen jälkeen

kansioon. Kaikkien tekstiosuuksien kieliasuun kiinnitimme erityisesti huomiota. Tavoitteemme oli, että kaikki kirjoittamamme ja keräämämme teksti on informatiivista ja sisältö johdonmukainen. Teoriatiedon lisäksi esittelykansio on myös kuvilta ja asetteluiltaan selkeä ja helposti lähestyttävä. Pyrimme siihen, että arkea helpottavat vinkit ja käytännön asiat olisivat mahdollisimman helposti ymmärrettäviä ja omaksuttavia. Sisällöissä korostimme perheen osallisuutta.

Esittelykansion valmistuttua keräsimme perhetukiyksikön ohjaajilta ja asiakkailta palautetta ja kehitysehdotuksia esittelykansioista varmistaaksemme parhaan lopputuloksen. Ohjaajilta saimme paljon palautetta ja kehitysehdotuksia. Esittelykansioista löytyi muutama asiavirhe, jotka korjasimme heti. Muutamaa kohtaa tekstistä toivottiin asiakaslähtoisemmäksi, koska se vaikutti palautteen mukaan enemmän ohjaajille kuin asiakkaille suunnatulta. Tämän seurauksena myös ohjaajat jäivät pohtimaan omia perhetukiyksikön käyttöön tehtyjen materiaalien muokkauksen tarvetta asiakaslähtoisemmäksi. Esittelykansion kokoamisessa käytettyjen materiaalien ajantasaisuutta, esimerkiksi säännöt –osiota, myös pohdittiin. Ohjaajat toivat myös esiin visuaalisen ilmeen merkityksen. Ohjaajat pohtivat, onko esittelykansiossa tarvetta ohjaajien kuville ja nimille, koska se voi myöhemmin vaatia esittelykansion päivittämistä. Esittelykansioon päätetty lisätä vain yksikönjohtajan ja vakituisten ohjaajien etunimet ja kuvat. Yksi työntekijöistä katsoi tekstin läpi erityisesti mahdollisten kirjoitusvirheiden ja kieliopillisesti oikeiden lauserakenteiden osalta. Tämä tarkastus tuotti hieman korjattavaa. Työntekijät antoivat kirjoittajille kehuja rakentavan palautteen vastaanottamisesta ja kehitysehdotuksista keskustelemisesta.

Asiakkaat kokivat pääasiassa esittelykansion kattavaksi ja hyväksi ilman muutoksia. Esittelykansion visuaalista ilmettä suunnittelevalla asiakkaalla oli paljon ideoita esittelykansion parantamiseen. Hän kertoi kuvittavansa itse esittelykansiota, muokkaavansa fontteja ja luettelomaista ulkoasua mielenkiintoisemmaksi ja kauniimmaksi. Hän sanoi lisäävänsä yrityksen logon ja käyttävänsä ulkoasussa yritykselle ominaisia värejä. Ohjaajien palautteiden ja korjaustoiveiden perusteella muokkasimme esittelykansiota toivotulla tavalla vastaamaan haluttua lopputulosta. Visuaalinen ilme täydentyi asiakkaan tekemillä muutoksilla.

Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen esittelykansion paperiversiot tulevat näkyville asiakasperheiden asuntoihin. Sähköinen versio tallennetaan perhetukiyksikössä käytössä olevaan Faminet -toiminnanohjausohjelmaan myöhempää käyttöä sekä mahdollisia päivityksiä ja muutoksia varten.

7 POHDINTA

Opinnäytetyömme tuotoksena syntyi esittelykansio Eemelin perhetukiyksikön uusille asiakasperheille. Aineiston tuotimme työntekijöille järjestetyn ideointilappujen, kehittämispäivän, asiakkaiden puolistrukturoitujen teemahaastattelujen sekä kirjallisen materiaalin pohjalta. Toimimme kaikissa kehittämistyön vaiheissa asiakasta ja toimeksiantajaa kunnioittaen. Ammattilaisten tietämys ja asiakkaiden asiantuntijuus kuntoutusta koskevasta tiedosta oli ratkaisevan tärkeää kansion sisällön tuottamisessa. Tätä painotimme sekä työntekijöille että asiakkaille eri työskentelyvaiheissa. Työssämme emme julkaise haastateltavien nimiä tai muita henkilökohtaisia tietoja, koska haluamme taata kaikille opinnäytetyöhön panoksensa antaneelle yksityisyyden suojan ja toimia itse täten eettisesti ammattilaisia ja asiakkaita kohtaan. Esittelykansiossa olemme käyttäneet kuvia, joiden käyttöä sitovat tekijänoikeudet. Tilaajatahon toiveesta esittelykansiota ei julkaista liitteenä opinnäytetyömme yhteydessä.

Eemelin perhetukiyksikön työntekijät sitoutuivat vahvasti opinnäytetyömme kehittämisprosessiin, ja heillä oli aito halu jakaa tietämystään ja vinkkejä laadukkaan esittelykansion tuottamiseen. Luotimme ohjaajien ammattitaitoon, rehellisyyteen ja kokemukseen sekä kehittämispäivän keskustelujen antiin sisällön keräämisessä ja esittelykansion toteuttamisessa. Kehittämispäivän toteuttaminen siirtyi valitettavasti melko pitkälle loppukesään tilaajatahon takia. Aikataulumuutos kuormitti molempia kirjoittajia ja aiheutti huoltakin. Kevään ja kesän aikana oli yksikössä ollut myös verrattain paljon vaihtuvuutta henkilökunnassa ja uudet työntekijät olivat vasta aloittaneet toimissaan. Ennen kehittämispäivää pohdimme, onko tällä vaikutusta kehittämispäivästä saatavaan materiaaliin. Huolestamme osoittautui turhaksi, sillä uusia ideoita ja kehittämis ehdotuksia saimme jokaiselta kehittämispäivään osallistuneelta työntekijältä runsaasti. Saimme runsaasti konkreetteja vastauksia tutkimuskysymyksiimme 1) Mitä aiheita kansiossa pitää olla? ja 2) Miten esittelykansio vastaisi parhaiten perheiden tarpeita?

Sosiaalityössä keskiössä on asiakaslähtöisyys. Ammattilainen pyrkii aina toimimaan asiakaslähtöisesti ja puuttumaan ongelmakohtiin niiden ratkaisemiseksi.

(Talentia 2005, s. 11.) Eemelin perhetukiyksikössä asiakaslähtöisyys näkyy päivittäisessä työskentelyssä ja korostimme sitä opinnäytetyöprosessimme eri vaiheissa. Kerroimme asiakkaille etukäteen, että haastattelut ovat vapaaehtoisia ja myös sen, että haastattelun saa keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Selkeällä ohjeistuksella ja asioiden kertaamisella loimme turvallisuuden tunnetta haastattelutilanteeseen. Mahdollistimme osallisuuden kokemuksen, koska jokainen pääsi halutessaan vaikuttamaan haastattelun kulkuun. Yksi asiakas innostui osallisuudesta niin, että saimme hänet mukaan suunnittelemaan esittelykansion visuaalista ilmettä. Osallistava, perhelähtöinen työskentely tuntuu meistä molemmista luontevalta.

Opinnäytetyön prosessin aloituksessa olimme toisiimme nähden hyvin erilaisessa tilanteessa aiheen tuntemuksen saralla. Toinen meistä työskenteli perhekuntoutuksen yksikössä ja toisella oli vain hieman teoriatietoa aiheesta. Haastatteluja suunnitellessa mietimme, että perheille tutun työntekijän kanssa saattaisi keskustelu olla luontevampaa. Pohdimme tämän tiimoilta, miten jaamme haastattelutilanteet ja kysymykset niin, että saisimme mahdollisimman laajat ja todennukaiset vastaukset, haastatteluvastuun jakautuen tasaisesti. Jaoimme vastuun niin, että toinen toimi pääasiallisena haastattelijana toisen hoitaessa kirjauksen ja mahdollisten tarkentavien kysymysten tekemisen. Kokeilujen jälkeen päädyimme siihen, että meistä tuntemattomampi heille haastatteli ja tuttu työntekijä kysyi vain täydentääkseen ja teki kirjaukset. Näin pysyimme hyvin aikataulussa ja fokus pysyi haastattelun aiheessa. Jälkikäteen pohdimme, että tutulle työntekijälle voisi olla vaikeampi kertoa mahdollisista yksikössä koetuista ongelmista tai epäkohdista. Haastattelutilanteet vaikuttivat kuitenkin avoimilta.

Haastatteluissa esiin tulleet perhekuntoutuksen asiakkaiden näkemykset ja kokemukset ovat linjassa esittelykansion kanssa. Esittelykansio siis näyttäisi vastaavan asiakkaiden ja tulevien asiakkaiden tarpeita. Olemme hyödyntäneet myös kehittämispäivän antia esittelykansion kokoamisessa, jolloin myös työntekijöiden ideoinnit ovat muokanneet esittelykansiota vastaamaan heidän toiveitaan. Pyytämämme palaute niin työntekijöiltä kuin asiakkailta muokkasi vielä esittelykansion sisältöä palvelemaan asiakkaiden tarpeita. Esittelykansiota voidaan hyödyntää myös osana perehdytystä, koska siihen on kerätty paljon tietoa yksiköstä ja

sen toiminnasta, jolloin uusi työntekijä saisi helposti ja nopeasti kattavasti tietoa työskentelyn avuksi. Vieraalta paikkakunnalta tuleva työntekijä hyötyisi myös tiedoista, jotka käsittelevät lähialueen palveluita. Arviomme mukaan kansion tuottanut kehittämistyömme on siis Eemelin perhekuntoutuksen kannalta merkityksellinen ja tulee olemaan tukena toiminnassa.

Kehittämispäivän ja haastattelujen suunnittelu ja toteutus oli ammatillisesti kehitettävä kokemus, koska ne pitivät sisällään monta suunniteltavaa asiaa toimiakseen. Tällaisia olivat: oikeiden kehittämisprosessia hyödyttävien aihealueiden valinta, työskentelymenetelmän valinta ja käyttö, ammattilaisten ohjaus ja asiakkaiden kohtaamisen taito sekä näistä yhteenvedon tekeminen sekä saatujen ideoiden hyödyntäminen. Valitsemamme menetelmät antoivat paljon mahdollisuuksia itse vaikuttaa sisältöön ja toteutukseen. Valitsimme lopputulosta parhaiten tukevat aihealueet ja kokeilun myötä löysimme oikeat työskentelytavat. Vapaus suunnitella ja toimia omalla tavalla rikastutti oppimiskokemusta, koska näin saimme käyttää luovuutta ja toiminnallisissa tilanteissa opimme myös muuntumiskykyä erilaisten tilanteiden mukaan.

Valmistumisen jälkeen meillä on molemmilla hyvin samantyyppiset työskentelyalueet suunnitelmissa, joihin liittyvät olennaisesti työskentely lasten ja perheiden kanssa. Opinnäytetyön kautta perhekuntoutusprosessin tietämyksestä on varmasti hyötyä myöhemmin työelämässä, vaikka emme työllistyisikään juuri perhekuntoutukseen. Monia samoja elementtejä on myös muissa työskentelymuodoissa perheiden parissa, vaikka kysymys ei olisikaan yhtä intensiivisestä tukimuodosta.

Perhekuntoutus on kiehtova ja laaja kokonaisuus, jonka työskentelymenetelmien, kuntoutusprosessin, arjen toimintojen tai perheen vuorovaikutuksen tarkastelu ja kehittäminen olisivat sisällään jo opinnäytetyön laajuisia. Rajasimmekin työmme aiheen Eemelin perhetukiyksikön ja esittelykansion kehittämiseen, emmekä keskittyneet perhekuntoutuksen kehittämiseen. Hyvä jatkotutkimusaihe olisi perhekuntoutuksen laatu ja sen kehittäminen. Erillisenä jatkotutkimusaiheena voisi olla esittelykansion käytettävyys ja toimivuuden tarkastelu sekä tarvittavat täydennykset. Muita kehittämistöitä voisi olla oma esittelykansio lapsille ja selkokielen

esittelykansio. Perhetukiyksikössä on säännöllisesti asiakkaina maahanmuuttajaperheitä. Selkokieline esittelykansio helpottaisi myös usein vaikeahkon sosiaalialan sanaston tulkkausta.

LÄHTEET

- Aitlahti, K. (i.a.). Spirituaalisuus vanhemmuuden tukena. Kirkkopalvelut ry. Saatavilla 5.12.2021
https://evl.fi/documents/1327140/59796978/Uusi_Kaisa+Aitlahti+Spirituaalisuus+vanhemmuuden+tukena.pdf/6194ea7c-d942-b338-e714-6437ffb25091?t=1592485130297
- Alatalo, M., Lappi, K. & Petrelius, P. (2017). Lapsikeskeinen suojeleminen ja perheen toimijuuden tukeminen lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuksessa. Kohti monitoimijaista, yhteistä perhetyötä. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Juvenes Print – Suomen Yliopisto-paino Oy.
- Araneva, M. (2016). Lapsen suojeleminen. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Talentum Pro.
- Eemelin perhetukiyksikkö. (2020). Eemelin perhetukiyksikön viittekehys 2020. Miten näkyy meidän arjessamme asiakastyössä. [Sisäinen työohje].
- Eemelin perhetukiyksikkö. (2021). Eemelin perhetukiyksikön hyvää kohtelua – suunnitelma. [Sisäinen työohje].
- Eemelin perhetukiyksikkö. (i.a.). Perhekuntoutuksen toimintasuunnitelma. [Sisäinen työohje].
- Eskola J., & Vastamäki J. (2001) Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus.
- Familiar Oy. (i.a.). Toimipaikat. Eemelin perhetukiyksikkö. Saatavilla 11.6.2021
<https://familiar.fi/toimipaikat/eemelin-perhetukiyksikko>
- Hakala, P. (2007). Sielunhoidon suuntaukset ja diakonia. Teoksessa K. Latvus, & A. Elenius (toim.), Auttamisen teologia. Kirjapaja. Saatavilla 5.12.2021
https://primo.uef.fi/permalink/358FIN_UOEF/10s575s/alma9914952006305966
- Helin, M., Hiilamo, H. & Jokela, U. (2010). Diakoniatyö: Asiakkaan palveluksessa. Edita.

- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2000) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino.
- Hytönen, M. (2017). Perhe ja avioliitto muutoksessa. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 127. Grano Oy.
- Juhila, Kirsi (i.a.) Teemoittelu. Teoksessa J. Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla 1.12.2021
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä M. & Virolainen A. (2012). Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Bookwell Oy.
- Keurulainen, A. (2014). Muuttuva suomalainen perhe. Kopiojyvä.
- Koskimies, M., Pyhäjoki, J. & Arnkil, T (2012). Hyvien käytäntöjen dialogit. Opas dialogisen kehittämisen ja kulttuurisen muutoksen tueksi.
- L13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Saatavilla
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L5P26>
- Laine, S., Heino, L. & Pärnä, K. (2010). Perhekuntoutuksen moniammatilliset käytännöt. Teoksessa Törrönen, M. & Pärnä, K. (toim.)
- Laitinen, M. & Kemppainen, T. (2010). Asiakkaan arvokas kohtaaminen. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä (s. 133–177). Gaudeamus.
- Laurikainen, E. (2014). Perhekuntoutuksen hyödyt asiakkaille ja perhekuntoutuksen jälkeen tapahtuvan työskentelyn arviointia. [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu]. Saatavilla 22.9.2021
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014120117745>
- Miller, H. & Törrönen, M. (2010). Arvostava ja aito kohtaaminen. Teoksessa M. Törrönen & K. Pärnä (toim.). Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa (s. 67–87). Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö.
- Mikkonen, I. & Saarinen, A. (2018). Vertaistuki sosiaali- ja terveysalalla. Tietosanoma Oy.
- Mäkinen, P. (2016). Läpinäkyvä dokumentointi lastensuojelun sosiaalityössä. [Ylempi AMK -opinnäytetyö, Jyväskylän ammattikorkeakoulu].

- Saatavilla 5.12.2021
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016060712322>
- Raamattu. (1992). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Kirjapaja.
- Ritchie, A. (2019). Beyond Help: diakonia in the Contemporary Church. *Political Theology*, (p. 631-642). Saatavilla 8.10.2021
<https://doi.org/10.1080/1462317X.2019.1695404>
- Roininen, L. (2021). Perhe parrasvaloissa. Avain.
- Rättyä, L. (2009). Diakoniatyö yksilöllisenä ja yhteisöllisenä auttamisena yhteiskunnallisessa muutoksessa. [Akateeminen väitöskirja, Kuopion yliopisto]. Saatavilla 5.12.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-27-1309-7>
- Talentia (2017) Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry, ammattieettinen lautakunta. Saatavilla 10.12.2021 <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet>
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (i.a.) Lastensuojelun käsikirja. Saatavilla 1.12.2021 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>
- Tilastokeskus. (i.a.). Tietoa tilastoista. Käsitteet. P. Perhe. Saatavilla 7.6.2021
<https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html#tab1>
- Törrönen M. & Pärnä K. (2010) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö.
- Valtonen, M. (i.a.) Perhelähtöisen seurakunnan teologiaa.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. (2004). Toiminnallinen opinnäytetyö. Gummerus Kirjapaino Oy
- Vuori, Jaana. (i.a.) Aineiston tuottaminen. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla 3.12.2021
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/aineiston-tuottaminen/>
- Webb, N. (2019). *Social work practice with children*. (4. uud. p.). The Guilford Press.

LIITE 1. Kehittämispäivän ohjelma

KEHITTÄMISPÄIVÄN OHJELMA

18082021

*Opinnäytetyön esittely ohjaajille

*Näistä koostamme esittelykansion materiaalin:

- Learning cafe kehittämispäivä
- Ideointilaput henkilöstötiloista (kiitokset)
- Asiakkaiden teemahaastattelut sekä keskustelut
- Hyvää kohtelua -suunnitelma
- Perhekuntoutuksen toimintasuunnitelma
- Eemelin perhetukiyksikön kotisivut
- Pehdytyskansio
- Ohjaajien ja yksikönjohtajan kanssa käydyt keskustelut

* Toiminnallinen osuus:

- Ravisteluharjoitus
- Kerro kuka olet ja mikä inspiroi sinua perheohjaajan työssä?
- Johdatus Learning café -menetelmään ja ryhmiin jako

TEEMAT PÖYDITTÄIN:

<p>PÖYTÄ 1)</p> <p>Runko otsikkotasolla + sisällysluettelo</p>	<p>PÖYTÄ 2)</p> <p>Yhteistyötahot ja miten olemme heihin yhteydessä? Miten kirjata asia asiakaslähtöisesti ja ymmärrettävästi esittelykansioon?</p>
<p>PÖYTÄ 3)</p> <p>Arki meillä</p>	<p>PÖYTÄ 4)</p> <p>Perhekuntoutussanastoa esimerkein</p> <ul style="list-style-type: none"> • Asiakassuunnitelma • Kuntoutussuunnitelma • Omaohjaaja

*Tulosten kerääminen ja yhteenveto

* Vapaa keskustelu

* Kiitokset

LIITE 2. Teemahaastattelurunko

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

26102021

Tutkimuskysymykset:

- 1) Mitä aiheita kansiossa pitää olla?
- 2) miten esittelykansio vastaisi parhaiten perheiden tarpeita?

Teemat:

*ENNEN TULOJA PERHEKUNTOUTUKSEEN (etukäteisinformaatio, alkuinformaatio, esiymmärrys)

- mitä sosiaalityöntekijä kertoi etukäteen perhekuntoutuksesta?
- mistä asioista olisit halunnut tietää enemmän, kun olit tulossa perhekuntoutukseen?

(mitä tietoa sinulla oli kuntoutuksesta täällä perhetukiyksikössä?)

*PERHEKUNTOUTUKSEN ALUSSA (tiedonkulku)

- millä tavoin / miten sait työntekijöiltä tietoa?
- miten koit vertaisiltasi/muilta asiakkailta saavasi tietoa (kokemukset, esimerkin voima)
- kaipasitko esittelykansion tapaista kuntoutuksen alussa tai ennen sitä?

*NYT (asiakkaat kuntoutuksen eri vaiheissa)

- mitä tietoa olisit tarvinnut, kun nyt mietit mennyttä ja tätä hetkeä kuntoutuksessa?
- mitä sinun olisi pitänyt tietää?

*TOIMINTA / uuden esittelykansion sanaston näyttäminen

- jos vilkaiset tätä, tuntuvatko sanat tässä vaiheessa tutuilta?
- olisiko tällaisesta sanastosta mielestäsi apua uusille (kun muistelet omaa tuloasi)?

*TULEVA / sisällysluettelon näyttäminen

- mitä kansiossa olisi tärkeää olla tuleville asiakkaille, jotka tulevat tänne sitten kun te olette jo kotiutuneet?
- tarvitsisiko siinä olla vielä jotain, mitä emme ole huomanneet (omasta näkökulmastasi)?

LIITE 3. Haastatteluaineiston teemoittelu

perhe	Etukäteistieto/ tieto/tiedonkulku	sanasto	vertaisuus	kansio	oma kokemus /oma-aloitteisuus /kokemustieto
P 22	<p>ENNEN: ei juuri mitään etukäteistietoa (luulivat jaksoa lyhyemmäksi, ei tietoa työskentelystä/kuntoutuksesta)</p> <p>TUTUSTUMISKÄYNTI: Ohjaajat kertoivat kattavasti ja paikat esiteltiin</p> <p>ALUSSA: säännöt, avaimet jne.</p>	<p><i>Vastuuohjaaja-termi</i> epäselvä</p> <p>Osallistava kirjaaminen jäänyt vähälle/vieraaksi</p> <p>Kohtuu selkeää sanasto</p>	<p>ENNEN: tutustumiskäynnillä ei tietoa muista perheistä eivätkä nähneet perheitä</p> <p>ALUSSA: Ei kokemuksia tai tietoa vertaisilta, halusi myös olla omissa oloissaan</p>	<p>ALUSSA: kaivattu kansiota, ihmetelty miksei sellaista ole</p> <p>TULEVA: Harrastukset ja kartta tärkeitä ulkopaikkakuntalaisena</p> <p>Menetelmiä paljon listattuna kansiossa, kokee termien avaamisen tärkeäksi koska ei tiedä niistä ja kokee siksi vieraksi</p>	<p>ENNEN: miettivät, kuinka paljon tarkkaillaan ja kontrolloidaan. Kuntoutukseen tulolle ei ollut vaihtoehtoa, koska huostaanotto muuten</p> <p>ALUSSA: uskalsivat kysyä askarruttavista asioista</p> <p>NYT: kokemustietoa, työskentelyt ei vielä selviä</p>
P 23	<p>ENNEN: ei mitään taustatietoja, paikkakunnan sai tietää 2 päivää ennen, kotisivuilta tulostettu esite</p> <p>ALUSSA: kerrottiin ja vastattiin kysymyksiin, annettiin tilaa ja aikaa sopeutua</p>	<p>Laitostausta: termit tuttuja</p> <p><i>Perheohjaaja ja läpinäkyvyys</i> mietityttivät</p> <p>Sanasto erittäin hyödyllinen</p>	<p>ALUSSA: yksi äiti opasti heti ja sai infoa, hyvä asiakasporukka</p> <p>Toisaalta: Vertaistuki ei aina toimi, koska taustatarina on eri, vaikka samat lähtökohdat</p>	<p>Läpinäkyvyys koko kuntoutuksen ajalta olisi mielestään avattava</p> <p>Vierailumahdollisuuksista kertominen</p> <p>Työskentelyt avattava</p>	<p>ENNEN: vaikei mitään taustatietoja, soitti itse PTYlle ja kysyi asunnosta ja asiakkaiden määrästä ja Turvakaukalon tarpeesta</p> <p>NYT: kokee että itse asioiden keskiössä ja yhteistyö eri verkostojen kanssa toimivaa ja avointa</p>
P 24	<p>ENNEN: oli riittävä, saivat sosiaalityöntekijältä paljon tietoa</p> <p>Eivät kaivaneet enempää nippelitietoa</p> <p>ALUSSA: ohjaajat kertoivat heti kaiken</p> <p>Mietitytti ohjelman paljous ja suunnitelmallisuus</p>	<p>Erittäin hyödyllinen ja näyttää ymmärrettävältä</p> <p><i>Läpinäkyvyys, muskari</i> termit vieraita</p>	<p>Toiset asiakkaat Kertoivat, ketkä ohjaajista kivoja ja mitä kannattaa sanoa ja miten toimia ja miten ei</p>	<p>Kansio olisi ollut hyödyllinen, olisi voinut rauhassa katsoa</p> <p>Pohdintaa sisällöstä: miten hoidetaan omat menot, pajatoiminta, auto-koulu</p> <p>Tupakkapaikat ja ohjeet pyykkitupaan</p>	<p>ENNEN: katsoivat itse netistä kämpät ja mitä tehdään</p> <p>Kokemuksen kautta vastauksia!</p> <p>Opin itse kokeilemalla</p>

perhe	Etukäteistieto/ tieto/tiedonkulku	sanasto	vertaisuus	kansio	oma kokemus /oma-aloitteisuus /kokemustieto
	NYT: voi kysyä ja saa vastauksia "ollaan saatu tarpeeksi tietoa"			Harrastusmahdollisuudet Vierailut	
P 25	<p>ENNEN:</p> <p>Sosiaalityöntekijältä vain vähän etukäteen, koska tällä ei oikein ollut tietoa</p> <p>TUTUSTUMISKÄYNTI (viikkoa ennen): olisiko sopiva paikka (kokemusta aiemmin toisesta), mietti taloudellista vastuuta, mitkä asiat itse hoidettava vs. ohjaajat&viranomaiset</p> <p>ALUSSA: pitkään tulluusia asioita</p> <p>NYT: monenlaista kysyttävää, ohjaajat otavat selvää</p> <p>Yksikönjohtaja ei ole osallistunut koskaan kuntsuihin</p>	<p>Keskeiset sanat valittu</p> <p>Selitetty niin, että ymmärtää</p> <p>Kätevä ja hyödyllinen</p> <p>Voisiko läpinäkyvyys olla jotenkin eritavalla selitetty, koska siinä puhutaan yhteistyöstä.</p> <p>Avoin yhteistyömieluummin kuin läpinäkyvyys</p> <p>Eikö voisi yhdistää viikkopalaveri ja koulutukset/ tiimipäivä (koska ovi on molempien aikana kiinni asiakkailta)</p> <p>Asiakastyytyväisyyskysely jäänyt vieraaksi, lykättiin vain kone käteen, kerran tehty koko aikana</p> <p>Lasten ryhmä vain lapsille, samaan aikaan vanhempien ryhmä</p> <p>Perheryhmä yhteistyö perheiden välillä</p>	<p>Kaveri asunut aika-naanPty:llä, sai tältä tietoa</p> <p>ALUSSA: tutustui muihin asiakkaisiin, kyseli, tutustui</p> <p>Vertaistuki tärkeää, koska samassa tilanteessa</p> <p>Viilkaista lapsista varoiteltiin, kun oma pienempi</p> <p>Välien selvittely muiden perheiden kanssa</p> <p>Perheet eivät saa sa-nottua ohjaajille asioista, vaan jäävät miettimään perheiden kesken</p>	<p>Kansiosta olisi ollut hyötyä</p> <p>Toisaalta alussa Koki, että info riittävä, säännöt oleelliset, viikko-ohjelma selitetty</p> <p>Monitoimitilan esittely lisättävä</p> <p>Oikeita asioita ja tarpeeksi monipuolinen sisältö</p> <p>Vieläkin tulee kysyttävää mieleen (tästä voi päätellä, että kansio tarpeellinen?)</p> <p>Ilmaisi halukkuutensa ideoida kansion visuaalista ilmettä ja nimeä</p>	<p>ALUSSA: kysyi aktiivisesti itse</p> <p>Omatoiminen, kysyi asiakkailta</p>